

Obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji od 2000. do 2017. godine

Vadlja, Hrvoje

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:109615>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-17**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)



Hrvoje Vadjla

**Obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji
od 2000. do 2017. godine**

Diplomski rad

**Zagreb
2018.**

Hrvoje Vadjla

**Obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji
od 2000. do 2017. godine**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra edukacije geografije

**Zagreb
2018.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija
Geografija; smjer: nastavnički
na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
pod vodstvom doc. dr. sc. Ružice Vuk.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

**Obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji
od 2000. do 2017. godine**

Hrvoje Vadjla

Izvadak: Izrazita koncentracija romske populacije u Međimurskoj županiji, oko 30 % ukupnog romskog stanovništva Hrvatske, te kulturna, jezična, vjerska, moralna i društvena različitost utječu na integraciju i obrazovni uspjeh romskih učenika. Obrazovanje se smatra ključnim čimbenikom za promjenu i poboljšanje životnog standarda, položaja u društvu te integraciju. Od školske godine 2003./2004., Međimurska županija bilježi porast broja romskih učenika u predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju. Povećanje svijesti o važnosti obrazovanja te primanje socijalne pomoći glavni su razlozi porasta broja Roma u obrazovanju. Istraživanjem je utvrđeno da su nepoznavanje hrvatskog jezika, nedovoljna podrška, briga roditelja te nerazvijene radne navike glavne slabosti, nedostaci i problemi u obrazovanju Roma u Međimurskoj županiji. Učenje hrvatskog jezika i ranije uključivanje djece u predškolski odgoj, ključne su mjere za unaprjeđenje obrazovanja Roma. Također je utvrđeno da školski uspjeh ne ovisi o spolu, te da romski učenici postižu bolji uspjeh u integriranim razredima.

58 stranica, 32 grafička priloga, 8 tablica, 21 bibliografska referenca; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: nacionalna manjina, Romi, odgoj, obrazovanje, integracija

Voditelj: doc. dr. sc. Ružica Vuk

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ružica Vuk
doc. dr. sc. Dubravka Spevec
prof. dr. sc. Zoran Curić

Tema prihvaćena: 8. 02. 2018.

Rad prihvaćen: 13. 09. 2018.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Education of Roma in Međimurje County from 2000 to 2017

Hrvoje Vadlja

Abstract: The high concentration of the Roma population in Međimurje County, in about 30% of the total Roma population in Croatia, and cultural, linguistic, religious and social diversity affect the integration and educational success of Roma students. Education is considered to be the most important factor in changing and improving living standards, position in society and integration. Since the school year 2003/2004, Međimurje County recorded an increase in the number of Roma students in pre-school, but also in elementary and secondary education. Increasing awareness of the importance of education and receiving social assistance are the key reasons for increasing the number of Roma population in education. The research found out that the lack of knowledge of the Croatian language, insufficient support of parents and underdeveloped working habits are the main weaknesses and disadvantages in the education of Roma population in Međimurje County. Learning Croatian language and early involvement in pre-school education are key measures for improving Roma education. The research also found out that school success does not depend on gender (sex) and that Roma students achieve better success in integrated classroom forms.

58 pages, 32 figures, 8 tables, 21 references; original in Croatian

Keywords: national minority, Roma, upbringing, education, integration

Supervisor: Ružica Vuk, PhD, Assistant professor

Reviewers: Ružica Vuk, PhD, Assistant professor
Dubravka Spevec, PhD, Assistant professor
Zoran Curić, PhD, Full professor

Thesis submitted: 08. 02. 2018.

Thesis accepted: 13. 09. 2018.

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Predmet istraživanja, prostorni i vremenski obuhvat.....	2
1.2. Ciljevi i zadaci istraživanja.....	4
1.3. Hipoteze.....	4
1.4. Dosadašnja istraživanja.....	5
1.5. Metodologija istraživanja.....	7
1.6. Nacionalna manjina ili etnička skupina.....	9
2. Romska nacionalna manjina u Hrvatskoj.....	10
2.1. Porijeklo i selidbe Roma.....	10
2.2. Jezik.....	12
2.3. Vjera.....	13
2.4. Obitelj.....	13
2.5. Kultura.....	14
3. Romi u Međimurskoj županiji.....	15
3.1. Prostorna rasprostranjenost Roma u Međimurskoj županiji.....	15
3.2. Demografska obilježja Roma u Međimurskoj županiji.....	17
4. Odgoj i obrazovanje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.....	21
4.1. Zakonodavni okvir za odgoj i obrazovanje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.....	21
4.2. Modeli obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.....	23
4.3. Nacionalni program za Rome i Akcijski plan desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015.	25
4.4. Nacionalna strategija za uključivanje Roma 2013. – 2020. i Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma 2013. – 2015.	25
5. Kvantitativna analiza obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji.....	27
5.1. Predškolski odgoj.....	27
5.2. Osnovnoškolsko obrazovanje.....	32
5.3. Srednjoškolsko obrazovanje.....	37
6. Kvantitativna analiza obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji.....	42
7. Rasprava.....	52
8. Zaključak.....	55

Popis literature i izvora.....	57
Literatura.....	57
Izvori.....	58
Popis slika, tablica i priloga.....	VIII
Popis slika.....	VIII
Popis tablica.....	X
Popis priloga.....	XI
Prilog 1: Broj romske djece u predškolskom odgoju po naseljima od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.	XI
Prilog 2: Broj romske djece u srednjoškolskom obrazovanju po obrazovnim institucijama od školske godine 2004./2005. do 2016./2017.	XIII
Prilog 3: Anketni upitnik	XIV
Prilog 4: Pisana priprema za projektnu nastavu geografije.....	XV

Zahvala

Zahvalio bih svojoj mentorici doc. dr. sc. Ružici Vuk na svim korisnim savjetima, primjedbama te poticanju i usmjeravanju tijekom izrade ovog rada. Vaš način rada tijekom studija me inspirirao i motivirao te ću ga nastojati prenijeti u školske klupe.

Zahvalio bih se kolegama Moniki, Tei, Tini, Antoniju i Marinu, te Ivanu, Luki i Mislavu što su moje studentske dane učinili lakšim, sretnijim, zabavnijim i ispunjenijim.

Zahvaljujem se svim svojim prijateljima i prijateljicama, koji su uvijek bili iz mene i učinili me boljom osobom.

Najveća zahvala ide mojoj obitelji. Hvala Vam na ljubavi i potpori, motivaciji i strpljenju tijekom mog školovanja. Bez Vas, sve moje želje i snovi nebi bili ostvarivi. Ovaj rad posvećujem Vama.

Veliko HVALA svima!

1. Uvod

„Nacionalna manjina je skupina hrvatskih državljana čiji pripadnici su tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja“ (NN 155/2002).

U Republici Hrvatskoj Ustavom su priznate 22 različite nacionalne manjine. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine zabilježeno je 328 738 pripadnika nacionalnih manjina, što predstavlja 7,67 % ukupne populacije u Republici Hrvatskoj. Najbrojnija nacionalna manjina su Srbi sa 186 633 pripadnika, zatim slijede Bošnjaci sa 31 479, a prate ih Talijani, Albanci i Romi sa oko 17 000 pripadnika. Romska nacionalna manjina peta je nacionalna manjina po brojnosti u Republici Hrvatskoj. Od ukupno 16 975 pripadnika romske nacionalne manjine, njih gotovo trećina (5107) živi u Međimurskoj županiji. Nakon Međimurske županije najviše ih naseljava Grad Zagreb (2755) te Osječko-baranjsku (1874), Sisačko-moslavačku (1463) i Brodsko-posavsku županiju (1178) (Popis stanovništva, 2011). Vijeća Europe procjenjuje da u Republici Hrvatskoj živi između 30 000 i 40 000 Roma (Nacionalna strategija za uključivanje Roma do 2020. godine, 2012).

Velika koncentracija, prostorna marginaliziranost, društvena isključenost, unutarнародna neslaganja i podjela, specifičan način života, kulturna (ne)razvijenost, društvena neprilagođenost, loše obrazovanje te slaba integracija u cjelokupno društvo čimbenici su koji najbolje opisuju romsku nacionalnu manjinu u Međimurskoj županiji. Kao jedan od bitnijih čimbenika koji kroz dugogodišnju aktiviranost, inovativnost, kreativnost, prilagodljivost i primjenjivost može utjecati na promjene i poboljšanje životnog standarda, integraciju i položaja u društvu smatra se obrazovanje.

Obrazovanje je proces socijalizacije u širem smislu, koji obuhvaća stjecanje znanja, razvoj vještina i određenog sustava vrijednosti kojim se učenike priprema za preuzimanje različitih uloga u društvu i integrira u društvo. Obrazovanje kao proces utječe na odgoj, stjecanje moralnih vrijednosti, stavova, radnih navika te integraciju nacionalne manjine u društvenu okolinu. Mali broj Roma uključenih u obrazovanje te slaba kvaliteta i uvjeti obrazovanja romskih učenika posljedice su višestrukih čimbenika. Negativni stavovi roditelja prema obrazovanju, nemogućnost obrazovanja na vlastitom jeziku, nepoznavanje hrvatskog jezika, loše odgojne navike, rano napuštanje školovanja zbog udaje/ženidbe i

rođenja djeteta te društvena diskriminacija uzrok su loše kvalitete i percepcije Roma o obrazovanju. Dugogodišnjim upornim radom, trudom, inovacijama i prilagodljivosti romskoj populaciji i kulturi, mogu se poboljšati uvjeti obrazovanja, a ujedno i kvaliteta obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji.

1.1. Predmet istraživanja, prostorni i vremenski obuhvat

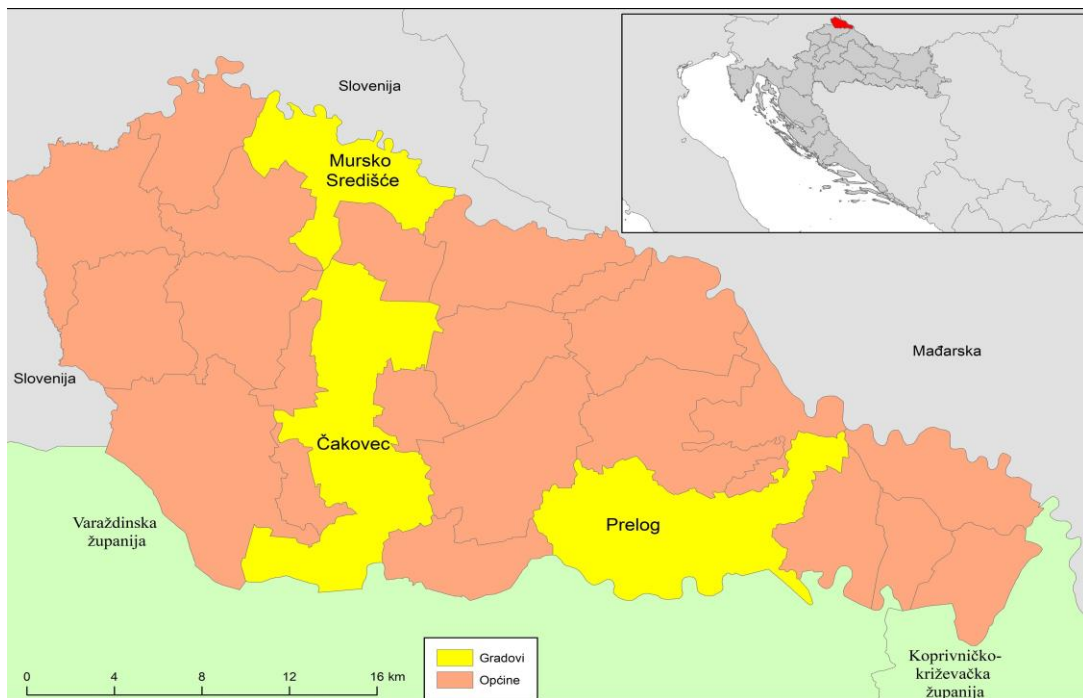
Predmet istraživanja ovoga rada je problematika obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji. Glavni dio rada sadrži kvantitativnu i kvalitativnu analizu obrazovanja Roma. Kvantitativna analiza obrazovanja uključuje broj upisanih pripadnika romske nacionalne manjine, broj pripadnika romske nacionalne manjine koji su uspješno završili pedagošku ili školsku godinu, broj ponavljača, broj učenika koji su prekinuli školovanje te broj integriranih ili homogenih razrednih odjela ili odgojnih skupina. Kvalitativna analiza napravljena je na temelju anketnog ispitivanja odgojitelja, učitelja i profesora koji su bili u ulozi razrednika/odgojitelja pripadnicima romske nacionalne manjine. Razrednici i odgojitelji su odabrani jer su smatrani adekvatnim osobama koje svakodnevno imaju kontakt sa obrazovanjem pripadnika romske nacionalne manjine te samim time mogu pružiti uvid u stvarno stanje, detektirati određene probleme i ponuditi moguća rješenja i mjere za poboljšanje kvalitete obrazovanja Roma. Istraživanjem je obuhvaćen predškolski, osnovnoškolski te srednjoškolski odgoj i obrazovanje Roma.

Prostor istraživanja ovog rada je Međimurska županija. Izrazita koncentracija romske populacije u Međimurskoj županiji, oko 30 % ukupnog romskog stanovništva Hrvatske, te kulturna, jezična, vjerska i društvena različitost utječe na obrazovni uspjeh romskih učenika.

Međimurska županija je najsjevernija i najmanja županija u Republici Hrvatskoj sa 729,58 km², odnosno zauzima 1,29 % površine RH. Prema podacima iz Popisa stanovništva 2011. godine u Međimurskoj županiji živi 113 804 stanovnika, odnosno 2,66 % ukupne populacije RH. Gustoćom od 155,9 stan./km² pripada među najgušće naseljena područja RH.

Geografski položaj Međimurske županije jedan je od ključnih čimbenika razvijenog gospodarstva. Na sjeveru i zapadu graniči sa susjednom Republikom Slovenijom, na sjeveroistoku sa Republikom Mađarskom dok na jugu rijeka Drava i Varaždinsko i Dubravsko akumulacijsko jezero čine granicu sa Varaždinskom županijom i Koprivničko-

križevačkom županijom. Prema administrativnom ustrojstvu Međimursku županiju čine tri upravna grada, 22 općine, odnosno sveukupno 131 naselje (sl. 1). Čakovec se ističe kao najznačajniji grad, županijsko središte te upravno, kulturno, povijesno i gospodarsko središte Međimurske županije. Uz Čakovec veliku važnost imaju i Grad Prelog te Grad Mursko Središće. Prema narodnosti Međimurska županija se ističe kao jedina županija u kojoj su Romi najbrojnija nacionalna manjina. U Međimurskoj županiji živi 5107 Roma, što iznosi 4,49 % ukupnog stanovništva županije, odnosno 30,09 % svih Roma u RH (16 975) (Popis stanovništva, 2011).



Sl. 1. Administrativna podjela Međimurske županije

Vremenski obuhvat istraživanja započinje 2001. godinom kako bi se analizirali i utvrdili aktualni demografski resursi na temelju podataka posljednja dva popisa stanovništva, dok završava s podacima o upisanim pripadnicima romske nacionalne manjine u pedagošku i školsku godinu 2017./2018.

1.2. Ciljevi i zadaci istraživanja

Glavni cilj istraživanja ovog rada je kvalitativna i kvantitativna analiza obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji. Svrha kvantitativne analize obrazovanja jest utvrditi dijakronijske promjene od 2001. do 2017. godine u promatranom području te sinkronijski usporediti naselja koja se ističu većom prisutnošću pripadnika romske nacionalne manjine. Svrha kvalitativne analize obrazovanja je preispitati i utvrditi dosadašnje probleme te trenutno stanje u obrazovanju Roma i predložiti određene mjere kako bi se poboljšala kvaliteta obrazovanja Roma.

Zadaci istraživanja uključili su demografsku analizu prostora Međimurske županije, analizu i sintezu kvantitativnih podataka, istraživački dio u obliku anketiranja odgojitelja i učitelja razrednika, analizu mogućnosti unaprjeđenja kvalitete učenja i poučavanja te analizu zakonodavnog okvira za odgoj i obrazovanje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

1.3. Hipoteze

Na početku istraživanja postavljeno je nekoliko hipoteza s obzirom na dotadašnje osobno iskustvo i spoznaje temeljene na proučenoj literaturi.

H1 Od pedagoške/školske godine 2003./2004. povećao se broj pripadnika romske nacionalne manjine u obrazovnim institucijama Međimurske županije.

H2 Uvođenje obaveznog predškolskog odgoja u trajanju od jedne godine utjecao je na povećanje broja pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom odgoju u Međimurskoj županiji.

H3 Romski učenici u Međimurskoj županiji danas postižu bolji školski uspjeh nego ranije.

H4 Povećanje svijesti roditelja romske djece o važnosti obrazovanja utjecao je na povećanje broja Roma u obrazovanju u Međimurskoj županiji.

H5 Romski učenici u Međimurskoj županiji postižu bolji uspjeh (školske ocjene) u homogenim razrednim odjelima/skupinama nego u integriranim.

1.4. Dosadašnja istraživanja

Problematika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj sve je češća tema hrvatskih znanstvenika. Postoje brojna istraživanja o životu Roma u Hrvatskoj uključujući podrijetlo, selidbe, odgoj, obrazovanje, socio-kulturna obilježja te demografske, povijesne, prostorne, interkulturalne aspekte.

Šlezak i Hrvatić dva su najznačajnija autora znanstvenih djela vezanih uz odgoj i obrazovanje Roma ili uz Rome u Međimurskoj županiji.

Najdetaljniji noviji rad o životu Roma u Hrvatskoj je monografija *Novi put – nevodrom – nove kalja* (Hrvatić, 2014) u kojoj je prikazana povijest Roma, obilježja i način života te njihov položaj u Hrvatskoj danas. U navedenom djelu istraživanjem se potvrdila pretpostavka kako je specifičan plemenski sustav i gospodarski ustroj uvjetovao raspršenost, specijaliziranost i djelomičan gubitak nacionalnog identiteta, postojanje stereotipa prema Romima, nizak stupanj prihvaćanja elemenata kulture Roma te izraženu socijalnu distancu prema Romima, a autor navodi da je potreban interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju Roma u Hrvatskoj.

O obrazovnom sustavu romske djece u Srbiji saznajemo iz djela Cvjetićanina i Živanovića (2012) koji zaključuju da su siromaštvo, diskriminacija, nedovoljna pripremljenost za polazak u školu, nepoznavanje jezika, nedovoljna motiviranost roditelja za obrazovanje djece, osobito djevojčica, nefleksibilnost obrazovnog sustava prema potrebama romske djece te nedovoljna educiranost nastavnog kadra samo neki od čimbenika koji utječu da većina romske djece u Republici Srbiji ne završi ni osnovno obrazovanje. U cilju poboljšanja obrazovnog položaja romske djece u sustavu, potrebno je umrežavanje svih društvenih subjekata.

O odgoju i obrazovanju Roma u Hrvatskoj saznajemo iz djela autora Hrvatića (2000) koji tvrdi da cjelovita koncepcija odgoja i obrazovanja Roma u Hrvatskoj treba biti proces koji će trajno, znanstvenim pristupom, anticipirati mogući razvoj. Lapat, Vojak i Šlezak (2015) u pristupu ovoj problematici koriste pedagoški i povijesni kontekst u multidisciplinarnoj analizi obrazovanja Roma. Upravo problematika lošeg obrazovanja Roma u Hrvatskoj jedan je od bitnijih uzroka problema u životu Roma današnjice.

Percepcijom romskih učenika o važnosti obrazovanja bavili su se Lapat i Šlezak (2011) te zaključili da shvaćanje važnosti obrazovanja kod romske djece i želja da im

budući materijalni prihodi budu temeljeni na radu i kompetencijama stečenim obrazovanjem važan su pomak u razvoju kolektivne svijesti romske zajednice o važnosti obrazovanja i velik korak prema uspješnoj integraciji. Povijesnim, socio-kulturnim obilježjima bavili su se Hrvatić i Ivančić (2000) te Šlezak (2010). Šlezak (2010) je utvrdio da je najveća prepreka značajnijoj integraciji Roma prostorna segregacija na lokalnoj razini koja djelomično uzrokuje i ostale segregacijske odnose prema romskoj zajednici. Hrvatić i Ivančić su došli do zaključka kako nacionalna zajednica Roma u Hrvatskoj nije do kraja formirana, što je uvjetovano i raspršenošću Roma na cijelom području Republike Hrvatske, ali i posebnostima uvjetovanim pripadnošću različitim plemenskim skupinama, vjerama, gospodarskom statusu, vrstama zanimanja te dijalektu romskog jezika.

Interkulturalni aspekt proučavao je Hrvatić (1996) koji je utvrdio da su projekti i eksperimentalna provedba Ljetne škole djece Roma u Hrvatskoj, Romske odgojne zajednice te izdavanje listića Glas Roma i Nevo drom – Novi put bili početak konceptualizacije hrvatskog modela odgoja i obrazovanja Roma. Također, ustroj specifičnog školskog sustava za Rome imao je značajnu ulogu u formiranju i strukturiranju romske nacionalne zajednice u interkulturalnom okružju.

Prostornim i demografskim aspektima, a ujedno i sociokulturnim obilježjima romske populacije u Međimurju bavio se Šlezak (2009, 2010, 2011) te je on prvi autor koji se isključivo bavi romskom populacijom Međimurja i prvi koji s geografskog aspekta otkriva obilježja ove etničke zajednice u radu „Demografska i sociokulturna obilježja romske populacije u Međimurju“.

„Atlas romskih naselja Međimurske županije“, izrađen od strane UNDP-a, prikazuje brojne podatke o romskoj populaciji u Međimurju vezane uz obrazovanje te je pokretač, inspiracija za temu kojom će se baviti ovaj diplomski rad.

O ulozi predškolskog obrazovanja i romskih pomagača u nastavi saznajemo iz djela Tonković (2017) i Marciuš (2016). Tonković (2017) je u radu utvrdila da romska djeca koja su bila uključena u neki od predškolskih programa su spremnija za školu, da su djeca spremnija za daljnje školovanje što su roditelji duže bili uključeni u sustav školovanja, da nema razlike među romskom djecom prema spolu te da romska djeca koja su pokazala viši stupanj društvenog i emocionalnog razvoja pokazuju bolji uspjeh iz hrvatskog jezika, matematike te prirode i društva.

Marciuš (2016) je utvrdila da su romski pomagači velika pomoć u komunikaciji između učenika i učitelja te poveznica za bolju suradnju romske zajednice i škole.

Močinić (2006) je u svom radu „Nacionalni kurikulum i obrazovanje manjina“ utvrdila da postoji veliki raskorak između zakonskih odredbi i njihove provedbe u formalnom odgojno-obrazovnom sustavu, te da je broj nastavnih cjelina i tema posvećenih nacionalnim manjinama vrlo nizak, čak i nedovoljan za djelomično upoznavanje kulturnog bogatstva talijanskog naroda i manjine.

Ivanović (2006) u radu „Manjinsko obrazovanje u Republici Srbiji: stanje i perspektive“ opisuje prednosti, nedostatke, posebnosti, mogućnosti i perspektive velikog broja nacionalnih manjina u Republici Srbiji.

Hrvatić (2011) se u radu „Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima“ bavi sa tri bitne teme za obrazovanje nacionalnih manjina, a to su interkulturalna dimenzija nacionalnog kurikuluma, odgoj i obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskoj te interkulturalne kompetencije pedagoga. Utvrdio je da najvažnija preobrazba obrazovnog sustava, uz demokratske pluralne zahtjeve, poklanja veliku pozornost kulturalnoj osjetljivosti koja će zadovoljiti odgojne potrebe svakog pojedinca, a kao odgojni učinak u mladima razvijati poštovanje, uvažavanje te pozitivan stav prema ostalim etnicitetima, njihovim obilježjima i kulturama.

1. 5. Metodologija istraživanja

Prije samog istraživanja i analiziranja teme ovog rada, sakupljena je i analizirana relevantna novija literatura na temu Roma, Roma u Međimurju, nacionalnih manjina, obrazovanja nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj i u Europi.

Nakon selekcije i analize dostupne literature i izvora, provedeno je istraživanje uz pomoć anketnog upitnika. Svrha istraživanja je prikupiti kvalitativne informacije o obrazovanju Roma od osoba koje su svakodnevno u kontaktu i radu s romskim učenicima. Upitnici su namijenjeni odgojiteljima i učiteljima koji imaju iskustva u ulozi odgojitelja/razrednika pripadnicima romske nacionalne manjine. Pitanja u upitnicima se odnose na njihova vlastita mišljenja i stavove o dosadašnjim problemima, poteškoćama, potrebnim promjenama u obrazovanju Roma, na usporedbu u ponašanju i uspjehu romskih učenika na početku njihovih karijera i danas, na stavove roditelja romskih učenika o

obrazovanju... Za istraživanje odabrane su škole koje se ističu velikim brojem romskih učenika. Upitnik se sastoji od 12 pitanja otvorenog tipa. Uz pomoć upitnika ispitana su 54 odgojitelja/razrednika u 11 obrazovnih ustanova koje su dominirale po broju pripadnika romske nacionalne manjine.

Upitnici su distribuirani osobno ravnateljima i/ili pedagozima odabranih vrtića, osnovnih i srednjih škola koji su prosljedili svojim djelatnicima odgojiteljima/razrednicima, a ukupno je podijeljeno 75 upitnika. Ravnateljima i pedagozima obrazovnih institucija naglašeno je da upitnike prosljede razrednicima sa najviše iskustva u radu sa romskim učenicima. Istraživanje je provedeno u razdoblju od 21. 5. 2018. do 1. 6. 2018. Nakon što su svi podaci prikupljeni, pristupilo se njihovoj obradi i analizi. Također, provedeno je i predispitivanje valjanosti upitnika u kojemu je sudjelovalo četvero učitelja/razrednika Osnovne škole Legrad.

Kvantitativna analiza obrazovanja Roma odrađena je na temelju podataka koje je ustupio Ured državne uprave u Međimurskoj županiji. Od pedagoške godine 2003./2004. sve institucije predškole bile su obavezne Uredu državne uprave prijaviti broj upisanih pripadnika romske nacionalne manjine. Od školske godine 2003./2004. sve osnovne škole bile su obavezne Uredu državne uprave prijaviti broj upisanih učenika romske nacionalne manjine. Ured državne uprave prikupio je broj upisanih romskih učenika po razredima od 2003./2004. do 2016./2017. školske godine izuzev školske godine 2009./2010. i 2010./2011. Od školske godine 2010./2011. prijavljeni su i podaci o broju romski učenika koji su uspješno završili školsku godinu, broj ponavljača te broj učenika koji su prekinuli školovanje. Broj ponavljača određene školske godine podrazumijeva broj učenika s neuspješnom prethodnom školskom godinom. Broj upisanih učenika u srednju školu dostupan je od 2003./2004. do 2017./2018. školske godine izuzev školske godine 2009./2010. kada je očito došlo do promjene načina prikupljanja i prijavljivanja podataka i podaci za tu školsku godinu nedostaju. Od 2010./2011. školske godine svaka srednja škola uz broj upisanih učenika, objavila je i broj učenika koji su uspješno završili školsku godinu, broj ponavljača i broj učenika koji su prekinuli školovanje. Uz navedene podatke, Ured državne uprave ustupio je i podatke o broju integriranih razrednih odjela te o broju razrednih odjela u koje su uključeni isključivo pripadnici romske nacionalne manjine, odnosno homogenim razrednim odjelima.

U analizi podataka korišten je ukupan broj svih upisanih, uspješno završenih, ponavljača ili učenika koji su prekinuli školovanje po školama od 1. do 8. razreda osnovne škole, odnosno od 1. do 4. razreda srednje škole za određenu školsku godinu.

Metodom sinteze, objedinjeni su rezultati kvantitativne i kvalitativne analize te su predložene određene mjere i promjene u svrhu podizanja kvalitete obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji.

U svrhu vizualizacije prostornih informacija, u diplomskom je radu korišten softver ArcGIS 10.1. Statistički podaci su obrađeni i grafički prikazani uz pomoć programa Microsoft Excel, a kvantitativni podaci analizirani su statističkim metodama te su izračunati udjeli, trendovi te srednje vrijednosti.

1. 6. Nacionalna manjina ili etnička skupina

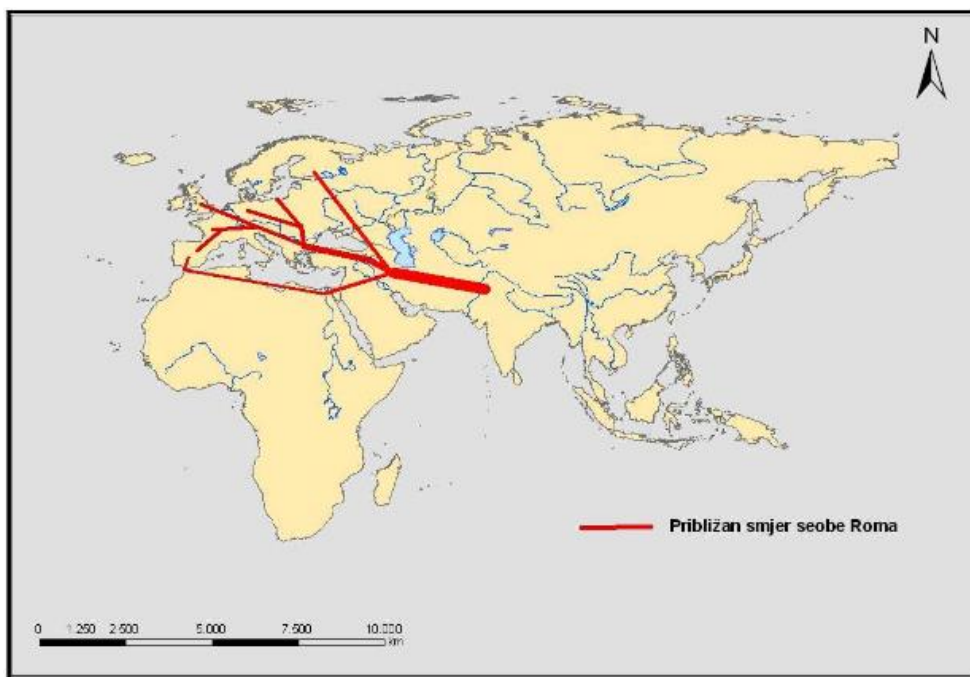
U literaturi korištenoj u izradi rada koriste se termini nacionalna manjina i etnička manjina. Nacionalna manjina jest „dio nacionalne cjeline koji je zbog povijesnih ili političkih razloga ostao izvan granica područja/države na kome živi većina pripadnika toga naroda i koji ima svijest o pripadnosti naciji kao posebnu društvenom kolektivitetu“ (Heršak, 1998, 160). Prema navedenoj definiciji pojam *nacionalna manjina* ne može označavati romsku populaciju jer Romi nemaju vlastitu državu. Pravilnije je koristiti izraz *etnička skupina* jer on označava „jednu ili više skupina ljudi, odnosno zajednicu čiji pripadnici dijele zajednički identitet na temelju iste kulture, religije, jezika, običaja i drugih čimbenika“ (Heršak, 1998, 54). Pojam *etnička skupina* ne zahtijeva postojanje vlastite države. Pravilno je koristiti i izraz *etnička manjina* koja označava „skupinu manju od ostatka stanovništva države u kojoj živi, a posjeduje osebujna kulturna, fizička ili povijesna obilježja u odnosu prema ostalima“ (Heršak, 1998, 54). Unatoč činjenici da je pravilnije koristiti izraze *etnička manjina* ili *etnička skupina*, u ovom radu koristit će se izraz *nacionalna manjina* prvenstveno zbog ustaljene, ukorijenjene, svakodnevne uporabe tog izraza svih stanovnika u Međimurskoj županiji, te zbog činjenice da se u taj izraz koristi u Ustavu, Ustavnom zakonu o manjina, u Zakonu o odgoju i obrazovanju i svih drugim službenim dokumentima Republike Hrvatske.

2. Romska nacionalna manjina

Romska nacionalna manjina se značajno razlikuje od ostalih nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj s obzirom na porijeklo, jezik, vjeru, kulturu i način života.

2.1. Porijeklo i selidbe Roma

Romi predstavljaju zajednicu naroda bez vlastite države te su rasprostranjeni po čitavom svijetu. Mnogo je različitih imena za Rome, ali najpoznatiji su „Cigani“, „Gipsy“ i „Gitanosi“. Po prvi put spominju se u Europi na prostoru današnje Grčke, a tijekom vladavine Osmanskog Carstva širili su se jugoistočnom Europom (sl. 2). Romi su bili poznati po svojim kovačkim umijećima i poznavanju rada s konjima, stoga su pratili osmansku vojsku u njihovim pohodima. Širenjem Osmanskog Carstva u unutrašnjost Europe, širilo se i romsko stanovništvo (Šlezak, 2010).



Sl. 2. Trase kretanja Roma

Izvor: Šlezak, 2010

Prvi Romi na prostor današnje Hrvatske došli su kao dio najbrojnije skupine koja je u Europu pristigla iz Indije preko Male Azije i jugoistočne Europe. Na području Hrvatske prvi spomen Roma zabilježen je u Dubrovniku 1362. godine u trgovačkom dokumentu. Godine 1373. pojavljuju se i u današnjem Zagrebu prema djelu J. K. Tkalčića „Povijesna spomenica slobodnog kraljevskog grada Zagreba“, gdje su obavljali poslove trgovaca,

krojača i mesara. Krajem 15. stoljeća u Puli djeluje svećenik Dominik Ciganin, a ubrzo se Romi spominju i u predgrađu Šibenika. Prvi spomen Roma u Međimurju bio je 1688. godine u Legradu, koji je danas dio Podravine, kada je kršteno dijete „ciganskog“ vojvode Ivana.

Nakon ukidanja ropstva u Rumunjskoj počela su doseljavanja velikih romskih skupina uglavnom na područja Međimurja i Podravine te su pripadali romskoj skupini Koritara, a govorili su *ljimba d'bjas*, arhaičnim dijalektom rumunjskog jezika. Upravo zbog njihovog jezika na popisima stanovništva do 1900. godine romsko stanovništvo je bilo svrstavano u rumunjsku narodnu skupinu (Hrvatić i Ivančić, 2000). Iz razloga što Legrad danas ne pripada Međimurskoj županiji, prvi pisani dokument o prisutnosti Roma na prostoru današnje Međimurske županije jest matica rođenih općine Podturen iz 1866. godine, gdje je rođen Adam Bogdan kojemu je kao narodnost upisano „zingarus“ što u prijevodu znači „Cigan“ (Bunjac, 2008).

Porijeklo, selidbe i putovanja Roma simbolizirana su u njihovoj zastavi u obliku kotača, neba i travnate livade. Zastava se sastoji od plave boje u gornjem dijelu i zelene boje u donjem, a u sredini se nalazi crveni kotač. Zelena boja simbolizira nepregledne ravnice kojima lutaju, plava boja otvoreno nebo, dok crveni kotač predstavlja migracije Roma (sl. 3) (Gerin, 2017).



Sl. 3. Romska zastava

Izvor: Udruga „Romska prava“ Sisak, 2013.

Romska nacionalna manjina formirana je relativno kasno te su tek u posljednje vrijeme počeli iskorištavati većinu manjinskih prava. Glavni problem formiranja romske nacionalne manjine jest raspršenost u nekoliko županija i njihova međusobna nepovezanost. Prema službenim podacima, 2011. godine u Republici Hrvatskoj živjelo je 16 975 pripadnika romske nacionalne manjine, ali smatra se da je realan broj mnogo veći.

Mnogi se Romi izjašnjavaju pripadnicima hrvatske nacionalnosti zbog straha od segregacije ili drugačijeg tretmana državnih institucija što je bila praksa desetljećima unazad. Vijeće Europe procjenjuje da u RH živi između 30 000 i 40 000 Roma, dok mnoge romske udruge procjenjuju između 50 000 i 60 000 Roma.

Osnovna gospodarska djelatnost Roma su zanati koji se nisu učili u školi, a prenose se usmenom predajom unutar obitelji. Bave se i nekim starijim zanimanjima kao što su gatanje, glazba, zabava, prosjačenje (Tonković, 2017). U novije vrijeme Romi se bave prikupljanjem i recikliranjem sekundarnih sirovina, trgovinom, sezonskim poslovima u poljoprivredi te izvođenjem javnih radova. Većina Roma nije u službenom radnom odnosu pa stoga romske obitelji svoje prihode uglavnom ostvaruju od mjesečne socijalne pomoći koju primaju sve obitelji bez primanja, te je u skladu s brojem uzdržavanih članova obitelji. Romske obitelji su velike, uglavnom po šest, sedam, osam i više članova što rezultira visokim mjesečnim iznosima socijalne pomoći.

2.2. Jezik

Romi u Republici Hrvatskoj govore dvojezično, svojim romskim jezikom, ali i jezikom većinskoga naroda – hrvatskim standardnim jezikom. Romski jezik nije univerzalan jezik kojim govore svi Romi u svijetu, već ima mnogo dijalekata i povezan je s lokalnim jezicima. Osnovica jezika dolazi iz sjeverne Indije te se svrstava u indoarijsku skupinu jezika (Hrvatić, 2014). Danas postoji više od 60 dijalekata romskog jezika. Službeni romski jezik *Romani chib* pripada indijskoj grani jezika, postoje dva roda, osam padeža te nema pisanog standarda. Jezik *Romani chib* u Republici Hrvatskoj koriste pripadnici islamske skupine u Istri, Zagrebu i Primorju. U Međimurskoj županiji najveći broj Roma govori *ljimba d'bjáš* ili bajaški koji je nastao na području Karpata te pripada skupini arhaičnih rumunjskih dijalekata romskog jezika. Romi Bajaši žive uz rijeke Dravu i Savu, svoj jezik prenijeli su iz Rumunjske nakon ropstva, a to je kombinacija romskog i

rumunjskog jezika (Hrvatić, 2014). Skupine Roma unutar Međimurske županije, iz različitih naselja, ne razgovaraju na univerzalnom dijalektu te se vrlo često međusobno ne razumiju. Standardizacija romskog jezika je nužna kako bi se očuvao etnički identitet i olakšala međusobna komunikacija između pripadnika romskih skupina. Standardizacija je nužna i zbog sporazumijevanja na vlastitom materinskom jeziku. Služenje romskim jezikom u službenim institucijama značilo bi ostvarivanje njihova prava kao romske manjine

2.3. Vjera

Romsko vjerovanje je najprije bilo monoteističko te su vjerovali u boga o Del koji je predstavljao izvor dobra te o Bengha kao izvor zla. Najpoznatije katoličko romsko hodočašće je Les Saintes Maries de la Mer gdje se štuje Crna Sara. Doseljavanjem u Europu započinje proces evangelizacije Roma. Vjera je važan dio života Roma te je sastavni dio njihovog načina života, odnosa prema školi i integriranja u socijalnu zajednicu. Poznato je vjerovanje Roma u magiju, ali u pravilu prihvaćaju vjeru zemlje u kojoj žive (Marciuš, 2016).

Iako je rašireno mišljenje da su Romi nevjernici, to nikako nije istinito. Migracijama od Indije do Europe, Romi su se prilagođavali prostorima koje su prolazili i nastanjivali. Vjerska struktura Roma je vrlo heterogena. Romi su i katolici, muslimani, pravoslavci i protestanti. Tradicionalna romska vjerovanja imaju elemente svih velikih svjetskih religija. Institut Ivo Pilar proveo je istraživanje i utvrdio da je najveći broj Roma u Republici Hrvatskoj rimokatoličke vjeroispovijesti (41,9 %), zatim slijedi islamska vjeroispovijest (27,7 %), a manje ih je pravoslavne vjeroispovijesti (15,6 %) (Štambuk, 2000).

2.4. Obitelj

Romska obitelj je tradicionalno patrijarhalna u kojoj dominantnu ulogu imaju muškarci, dok je ženina uloga vezana uz djecu i kuću. Većini Roma veću važnost predstavlja običajni brak nego formalni crkveni ili civilni. Običajni brak sklapa se obredom u obitelji i priznaju ga obitelj i romska zajednica. Romi stupaju u brak mnogo ranije nego ostalo stanovništvo. Romkinje se udaju između 15. i 18. godine, a muškarci između 17. i 20. godine (Habota, 2016). Zbog ranog ulaska u brak, djevojčice često

prekidaju obrazovanje, a o obitelji se brine majka. Razlozi vrlo ranog ulaska u brak su čuvanje djevojčica od rizika silovanja, pomoć u kući, čuvanju djece, loši financijski uvjeti te diskriminacija (Cvjetičanin i Živanović, 2012).

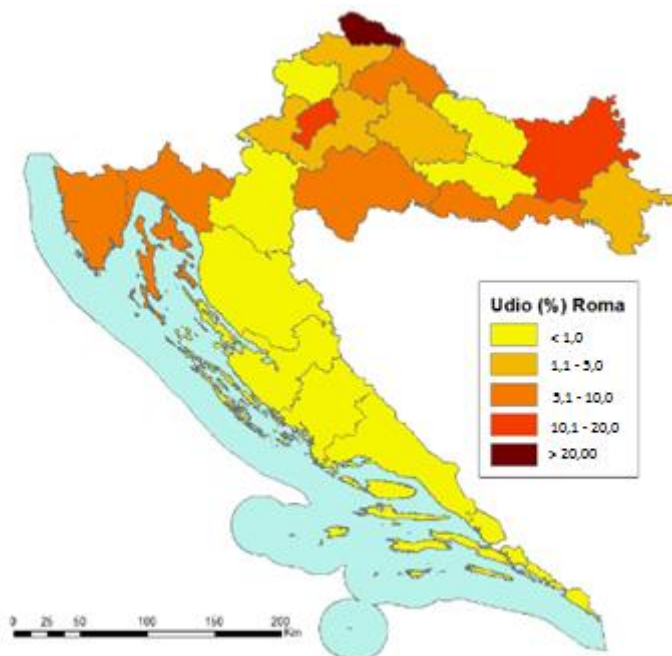
2.5. Kultura

Romska kultura i umjetnost rezultat su međusobnih utjecaja i naslijeđene potrebe za stvaranjem. Romi su autori brojnih umjetničkih djela u plesu, glazbi, slikarstvu i kiparstvu. Središnji pojam romske kulture i umjetnosti je sreća. Sreća je izvorni motiv zbog kojeg su nastala brojna vrijedna umjetnička djela. Romska kultura se uvelike razlikuje od kultura prostora koje su naseljavali. Svoj kulturni identitet gradili su kroz glazbu, ples, književna djela. Romski plesovi imaju bogatu tradiciju. Najpoznatiji romski ples je ples zmije, dok je violina najpoznatiji romski glazbeni instrument. Osim violine Romi najviše sviraju harmoniku, bubanj, cimbuće, tambure te gitaru. Karakteristične su romske proslave uz pregršt instrumenata na svadbama, krštenjima, imendanima te raznim praznicima. Romi su poznati kao dobri kipari, slikari, a najčešće stvaraju djela iz drveta, metala i tekstila. Tradicionalna romska nošnja pravo je umjetničko djelo. Ženska nošnja sastoji se od zatvorenije bluze, široke i duge haljine šarenih boja, marame s cvjetnim ornamentom i puno pravog nakita. Mušku nošnju čine čizme, hlače, košulja i prsluk sa srebrnim gumbima te šešir (Šlezak, 2010). Zbog potrebe za dokumentiranjem kulturne baštine, 1991. godine, u Brnu je otvoren Muzej romske kulture u kojemu su prikupljeni i dokumentirani razni materijali iz romske kulture (Posavec, 2000).

3. Romi u Međimurskoj županiji

3.1. Prostorna rasprostranjenost Roma u Međimurskoj županiji

Udio Hrvata u Međimurskoj županiji je 95,2 %. Druga po brojnosti skupina stanovništva u Međimurskoj županiji su Romi. Od ukupno 16 975 Roma u Republici Hrvatskoj, u Međimurskoj županiji ih živi 5107, odnosno 30,08 % svih Roma u RH (sl. 4). Među županijama Republike Hrvatske, Međimurska županija izdvaja se po najvećem udjelu Roma jer u njoj romska nacionalna manjina čini 4,49 % ukupnog stanovništva. Riječ je o službenim podacima sa popisa stanovništva 2011. godine, dok neslužbeni podaci govore da je broj i udio romskog stanovništva u Republici Hrvatskoj i Međimurskoj županiji zasigurno veći (Popis stanovništva, 2011).



Sl. 4. Prostorni razmještaj Roma po županijama Republike Hrvatske 2011. godine

Izvor: Atlas romskih naselja Međimurske županije, 2014.

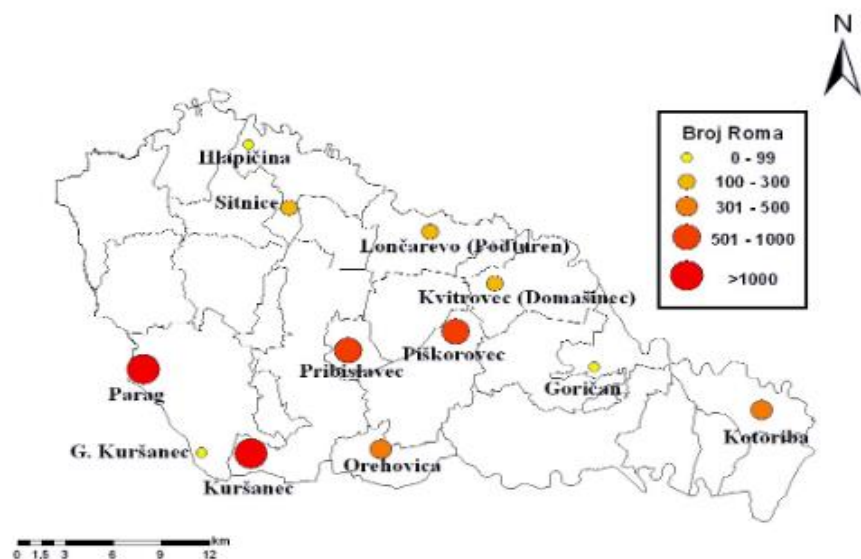
Prema podacima iz 2011. godine, najveći broj Roma u Međimurskoj županiji živi u općini Nedelišće (1239), zatim u Gradu Čakovcu (1039), općini Maloj Subotici (694) te u općini Pribislavec (608). Što se tiče udjela Roma po općinama i upravnim gradovima, posebno se ističu Pribislavec sa 19,39 % romskog stanovništva, Orehovica sa 18,29 %, Mala Subotica sa 12,79 % te Nedelišće sa 10,35 % Roma (tab. 1).

Tab. 1. Broj i udio Roma u nacionalnoj strukturi stanovništva Međimurske županije 2011. godine

Grad / općina	Ukupno	Hrvati	%	Romi	%	Ostali	%
Čakovec	27 104	25 410	93,75	1 039	3,83	655	2,42
Mursko Središće	6 307	5 870	93,07	285	4,52	152	2,41
Prelog	7 815	7 691	98,41	-	-	124	1,59
Belica	3 176	3 134	98,68	1	0,03	41	1,29
Dekanovec	774	772	99,74	-	-	2	0,26
Domašinec	2 251	2 127	94,49	100	4,44	24	1,07
Donja Dubrava	1 920	1 891	98,49	7	0,36	22	1,15
Donji Kraljevec	4 659	4 578	98,26	18	0,39	63	1,35
Donji Vidovec	1 399	1 357	97,00	32	2,29	10	0,71
Goričan	2 823	2 763	97,87	42	1,49	18	0,64
Gornji Mihaljevec	1 917	1 869	97,50	1	0,05	47	2,45
Kotoriba	3 224	2 865	88,86	320	9,93	39	1,21
Mala Subotica	5 452	4 728	86,72	694	12,73	30	0,55
Nedelišće	11 975	10 552	88,12	1 239	10,35	182	1,53
Orehovica	2 685	2 168	80,74	491	18,29	26	0,97
Podturen	3 873	3 616	93,36	224	5,78	33	0,86
Pribislavec	3 136	2 478	79,02	608	19,38	50	1,6
Selnica	2 991	2 958	98,90	1	0,03	32	1,07
Strahoninec	2 682	2 645	98,62	-	-	37	1,38
Sveta Marija	2 317	2 290	98,83	-	-	27	1,17
Sveti Juraj na Bregu	5 090	5 034	98,99	-	-	56	1,01
Sveti Martin na Muri	2 605	2 538	97,43	-	-	67	2,57
Šenkovec	2 879	2 857	99,24	-	-	22	0,76
Štrigova	2 776	2 593	93,41	3	0,11	170	6,12
Vratišinec	1 984	1 960	98,79	2	0,1	22	1,11
Međimurska županija	113 804	106 744	93,80	5 107	4,49	1 953	1,72

Izvor: Atlas romskih naselja Međimurske županije, 2014.

Najveći broj Roma živi na jugozapadu županije, u Gradu Čakovcu te općini Nedelišće, uz granicu sa Varaždinskom županijom. Grad Prelog te općine Dekanovec, Strahoninec, Sveta Marija, Sveti Juraj na Bregu, Sveti Martin na Muri te Šenkovec ne bilježe romsko stanovništvo. Naselja sa više od 1 000 stanovnika romske populacije su Kuršanec i Parag (sl. 5), više od 500 Roma živi u Pribislavcu i Piškorovcu, više od 300 u Kotoribi i Orehovici, dok manje od 300 ih ima u Gornjem Kuršancu, Goričanu, Kvitrovcu, Lončarevu, Sitnicama i Hlapičini (Atlas romskih naselja Međimurske županije, 2014).



Sl. 5. Naselja s najvećim brojem Roma u Međimurskoj županiji 2011. godine

Izvor: Atlas romskih naselja Međimurske županije, 2014.

3.2. Demogeografska obilježja Roma u Međimurskoj županiji

Jedini službeni podaci o broju pripadnika romske nacionalne manjine su podaci iz Popisa stanovništva. Popis stanovništva je prikupljanje statističkih podataka o svakom stanovniku određene države te ih koristi država kao statističko sredstvo u svrhu poreza, gospodarske politike, demografske politike, socijalne politike.

Popis stanovništva uvelike pomaže u demografskim analizama i prikazuje statističku sliku, ali postoje brojni nedostaci i netočni podaci. Usporedimo li podatke popisa stanovništva iz 2001. godine i podatke Centra za socijalnu skrb u Čakovcu, vjerodostojnost podataka postaje upitna. Naime, prema popisu stanovništva 2001. godine u Međimurskoj županiji živjelo je 2887 pripadnika romske nacionalne manjine, dok je te iste godine 4159 pripadnika romske nacionalne manjine bilo u sustavu socijalne skrbi. Velike razlike između podataka javljaju se jer se neki Romi tijekom popisa izjašnjavaju kao Hrvati, a određeni broj Roma uopće nije popisano. Također, upitna je vjerodostojnost podataka Centra za socijalnu skrb jer mnogi Romi nisu prijavljivali umrle osobe kako bi i dalje ostvarivali novčanu pomoć. Otkriven je i slučaj dvostrukog vođenja iste osobe u

evidenciji Centra za socijalnu skrb, a to je posljedica činjenice da većina Roma u Međimurju nosi nekoliko specifičnih prezimena. Činjenica je i da roditelji vrlo često nisu u formalnom braku te pojedinu djecu prijavljuju s očevim, a pojedinu s majčnim prezimenom i na taj su način neka romska djeca dvostruko popisana.

Glavna karakteristika romskih obitelji je veliki broj djece te vrlo rano stupanje u brak. Gotovo sva demografska obilježja romske etničke zajednice znatno se razlikuju od demografskih obilježja stanovništva Hrvatske (Šlezak, 2010). Prvi službeni popis stanovništva u kojem je zabilježena romska populacija u Međimurskoj županiji bio je 1948. godine. Izuzev popisa stanovništva iz 1961. godine, broj Roma u Međimurskoj županiji drastično se povećavao. Nije utvrđeno iz kojeg razloga u Popisu stanovništva 1961. nije zabilježen niti jedan pripadnik romske nacionalne manjine. Najveća promjena broja pripadnika romske nacionalne manjine dogodila se između 1971. (153) i 1981. godine (1139). Najveći broj pripadnika romske nacionalne manjine zabilježen je 2011. godine (5107) (sl. 2).

Tab. 2. Broj Roma u Međimurskoj županiji od 1948. godine do 2011. godine

Godina	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Broj Roma	1	31	-	153	1139	1920	2887	5107

Izvor: Šlezak, 2010.

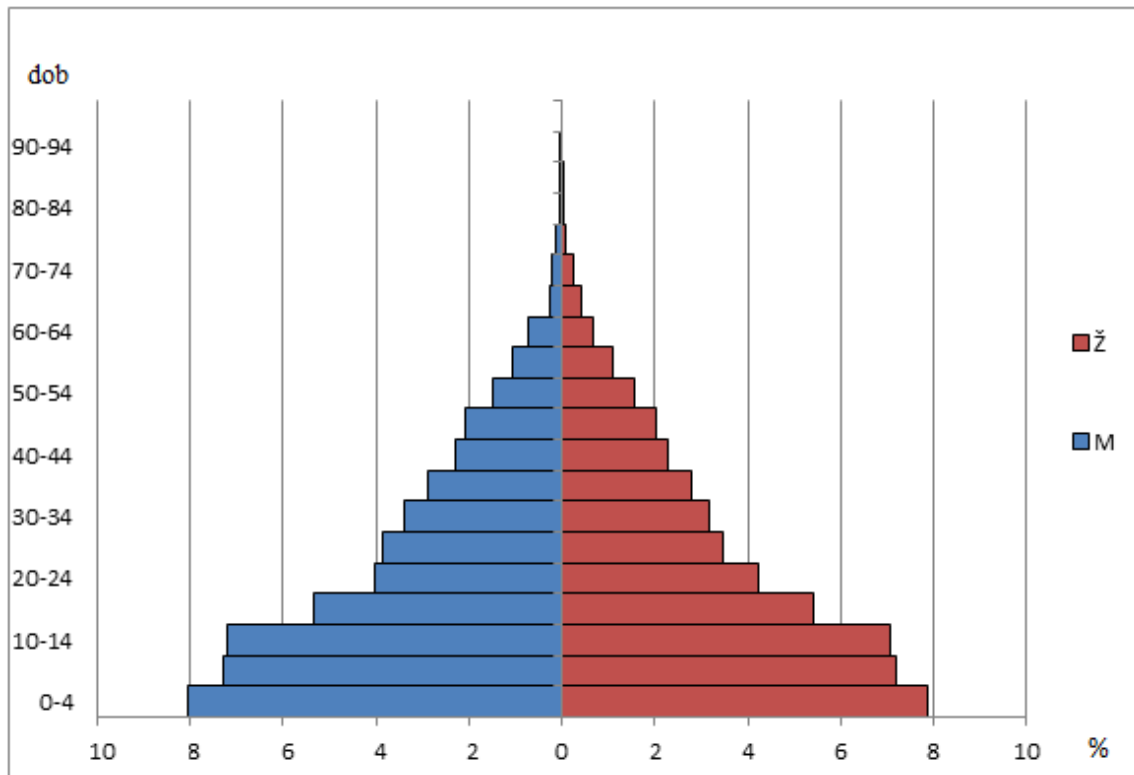
U 2009. godini ukupno se rodilo 213 pripadnika romske nacionalne manjine, a umrlo ih je 13. Romska populacija u Međimurskoj županiji bilježi izrazito visoku stopu nataliteta od 40,99 ‰, što je usporedivo s brojnim afričkim državama, dok je stopa nataliteta u Republici Hrvatskoj 9 ‰. Također, romska populacija bilježi vrlo nisku stopu mortaliteta od 2,5 ‰, a to je posljedica vrlo malog udjela stare populacije, dok je mortalitet u Republici Hrvatskoj 12 ‰. Pozitivna prirodna promjena od 38,49 ‰ najavljuje ubrzano, drastično povećanje broja romske nacionalne manjine (tab. 3). Kao posljedica, slijedi sve veći broj romske djece, kasnije učenika koji su obvezni polaziti predškolski odgoj i osnovnoškolsko obrazovanje.

Tab. 3. Demografski pokazatelji romske populacije u Međimurskoj županiji za 2009. godinu

Broj Roma	5196
Broj rođenih	213
Broj umrlih	13
Stopa nataliteta (‰)	40,99
Stopa mortaliteta (‰)	2,5
Prirodna promjena (‰)	38,49

Izvor: Šlezak, 2013.

Demografska obilježja romske nacionalne manjine u Međimurskoj županiji utječu na demografsku sliku čitave populacije u županiji. Uzmemo li u obzir dobno-spolnu strukturu romske nacionalne manjine, demografske promjene i procesi bit će intenzivniji. Prema podacima iz 2011. godine ukupnu romsku populaciju u Republici Hrvatskoj činilo je 16 975 osoba. U kategoriju mladog stanovništva (0-14 godina) pripadalo je 7580 Roma, odnosno 44,66 % ukupne populacije. U kategoriju zrelog stanovništva (15-64 godina) pripadalo je 9145 Roma, odnosno 53,87 % ukupne romske populacije. U kategoriju starog stanovništva (65 i više godina) pripadalo je 250 Roma, odnosno 1,47 % ukupne populacije (sl. 6). Podaci za dobno-spolnu strukturu romske nacionalne manjine u Međimurskoj županiji nisu dostupni. Uzmemo li u obzir da u Međimurskoj županiji živi 30 % ukupne populacije Roma u Hrvatskoj, možemo smatrati da je vrlo slična dobno-spolna struktura Roma i u Međimurskoj županiji.



Sl. 6. Dobno-spolna struktura romskog stanovništva u Republici Hrvatskoj 2011. godine

4. Odgoj i obrazovanje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj

Zakonodavnim okvirom te nacionalnim programima i strategijama te akcijskim planovima nastoje se utvrditi i provoditi sve aktivnosti vezane uz odgoj i obrazovanje romske nacionalne manjine.

4.1. Zakonodavni okvir za odgoj i obrazovanje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska obvezuje se na poštivanje i zaštitu prava nacionalnih manjina i drugih temeljnih prava i sloboda čovjeka svim svojim državljanima u skladu sa Ustavom Republike Hrvatske, načelima Povelje Ujedinjenih naroda, Općom deklaracijom o pravima čovjeka, Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, Međunarodnim paktom o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, Deklaracijom o ukidanju svih oblika nesnošljivosti i diskriminacije na temelju vjere i uvjerenja, Deklaracijom Ujedinjenih Naroda o pravima osoba pripadnika nacionalnih ili etničkih, vjerskih i jezičnih manjina te brojnim drugim službenim dokumentima.

„Nacionalna manjina je skupina hrvatskih državljana čiji pripadnici su tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja“ (Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, 2002). U Republici Hrvatskoj ukupno žive 22 nacionalne manjine, a 19 ih je organizirano u udruge (Akcijski plan za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, 2009).

„Pravni okvir kojim su regulirana prava nacionalnih manjina čine:

- 1) Ustav RH
- 2) Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina iz 2002. godine
- 3) Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina
- 4) Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina
- 5) Zakon o izboru zastupnika u Hrvatski sabor
- 6) Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne samouprave)
- 7) Zakon o sudovima
- 8) Zakon o državnom odvjetništvu“ (Akcijski plan za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, 2009).

Diskriminacija temeljena na pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini je zabranjena. Demokratski sustav Republike Hrvatske nalaže prava i slobode pripadnicima nacionalnih manjine te im se jamči jednakost pred zakonom. Etnička, vjerska, rasna, kulturološka raznolikost nacionalnih manjina te duh razumijevanja, tolerancije, uvažavanja i prihvaćanja zasigurno doprinose izgradnji i promicanju identiteta Republike Hrvatske.

Prava i slobode pripadnika nacionalnih manjina čije ostvarivanje osigurava Republika Hrvatska su:

- 1) Služenje svojim jezikom i pismom u privatnoj, javnoj i službenoj uporabi
- 2) Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalne manjine
- 3) Uporaba znamenja i simbola nacionalne manjine
- 4) Kulturna autonomija
- 5) Pravo na očitovanje svoje vjere i na osnivanje vlastitih vjerskih zajednica
- 6) Pristup sredstvima javnog priopćavanja na jeziku i pismu nacionalne manjine
- 7) Samoorganizacija i udruživanje
- 8) Zastupljenost u predstavničkim, upravnim i pravosudnim tijelima na svim razinama
- 9) Sudjelovanje u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina
- 10) Zaštita od svake djelatnosti koja ugrožava njihov opstanak te ostvarivanje prava i sloboda.

Akcijски plan za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina nastao je kao rezultat želje i težnje da se kvalitetnije ostvaruju sva prava nacionalnih manjina zajamčena Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina. Provedbom mjera navedenih u dokumentu mogu se ostvariti planirani rezultati unaprjeđenja u području prava pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Za problematiku ovog diplomskog rada najznačajnija su poglavlja Odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina te Nacionalni program za Rome i Akcijски plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015. U tim se poglavljima navode dosadašnja ostvarivanja konkretnog prava, poteškoće u ostvarivanju pojedinih prava, planirane mjere za unapređenje stanja, tijela zadužena za provedbu te sredstva koja su neophodna za realizaciju određenih mjera. Republika Hrvatska je svake godine povećavala sredstva za ostvarivanje prava nacionalnih manjina. Godine 2003. Republika Hrvatska je izdvojila 31

milijun kuna dok je 2006. godine izdvojila 84 milijuna kuna odnosno 170 % veći iznos sredstava (Akcijски plan za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, 2009).

Odgaj i obrazovanje pripadnika nacionalne manjine odvija se u predškolskim ustanovama (dječji vrtić, škola, udruga), osnovnim i srednjim školama gdje oni imaju pravo na odgaj i obrazovanje na vlastitom jeziku i pismu. Za ostvarivanje nastave na jeziku i pismu nacionalne manjine nije potreban broj učenika koje je propisan za školske ustanove na hrvatskom jeziku i pismu već može biti manji. Uz opći dio nastavni plan i program odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalne manjine mora obuhvaćati i sadržaj vezan uz nacionalnu manjinu kao što je materinski jezik, književnost, geografija povijest te kulturno stvaralaštvo. Obveza je svakog učenika nacionalne manjine da uz vlastiti jezik i pismo uče i hrvatski jezik i latinično pismo. U odgoju i obrazovanja nacionalnih manjina na jeziku i pismu nacionalne manjine nastavnici moraju u potpunosti vladati jezikom i pismom određene nacionalne manjine, bili oni iz redova nacionalne manjine ili ne. Kompleksnost problematike vezane uz odgaj i obrazovanje nacionalnih manjina rezultirala je organiziranjem programa školovanja odgajatelja, učitelja i nastavnika za obavljanje poslova odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalne manjine na Visokim učilištima (Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, 2002).

4.2. Modeli obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj

Pravo na obrazovanje pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju u jednom od tri modela:

MODEL A

Nastava se u potpunosti izvodi na jeziku i pismu nacionalne manjine uz obvezno učenje hrvatskog jezika. Učenici imaju pravo i obvezu učiti dodatne sadržaje važne za nacionalnu manjinu. Nastavu modela A imaju srpska, mađarska, češka i talijanska nacionalna manjina te je 2007. godine ukupno obuhvaćeno 4526 učenika. Deset godina kasnije, školske godine 2016./2017. po modelu A obrazovalo se 4908 učenika pripadnika nacionalnih manjina. Ukupan broj se nije znatno povećao u deset godina, ali se povećao broj škola, učitelja te razrednih odjela.

MODEL B

Model B označava dvojezičnu nastavu, odnosno nastava se izvodi na hrvatskom jeziku i pismu te na jeziku i pismu nacionalne manjine. Prirodna skupina predmeta se sluša na hrvatskom jeziku, dok se društvena skupina predmeta sluša na jeziku i pismu nacionalne manjine. Nastava po modelu B izvodi se u ustanovama u kojima se nastava izvodi na hrvatskom jeziku, ali u posebnim razrednim odjelima. U Republici Hrvatskoj po modelu B obrazuju se pripadnici mađarske i češke nacionalne manjine. Školske godine 2006./2007. u model B bilo je uključeno 13, a 2016./2017. 17 učenika. Osnovna škola Ivana Gundulića u Zagrebu jedina je osnovna škola u Republici Hrvatskoj koja nudi program modela B. Praksa je da učenici do četvrtog razreda polaze Model B, a zatim u višim razredima prelaze u Model C kako bi se kvalitetnije spremili za daljnje obrazovanje.

MODEL C

Učenje jezika i kulture nacionalnih manjina poseban je program koji obuhvaća nastavu iz jezika i književnosti nacionalne manjine, povijesti, geografije, glazbene i likovne kulture, te se realizira kroz nastavne predmete od pet školskih sati tjedno, a cjelokupni program je na hrvatskom jeziku. Školske godine 2006./2007. u model C bilo je uključeno ukupno 2317 učenika srpske, slovačke, češke, mađarske, rusinske, albanske, austrijske, njemačke i makedonske nacionalne manjine. Deset godina kasnije po modelu C obrazovalo se 3077 učenika, a povećao se i broj škola koje nude mogućnosti obrazovanja po modelu C (Akcijski plan za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, 2009).

Romska nacionalna manjina nema jednaka prava i mogućnosti odgoja i obrazovanja kao i ostale nacionalne manjine, te ne mogu pohađati Model A, B ili C. Svi pripadnici romske nacionalne manjine nastavu pohađaju isključivo na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu što predstavlja mnogima problem zbog slabog znanja navedenog jezika i pismo. Nepostojanje standardiziranog romskog jezika uzrok je nemogućnosti obrazovanja na jedinstvenom romskom jeziku, obrazovanju romskih učitelja te pisanju udžbenika na romskom jeziku. U odnosu na ostale nacionalne manjine, romska nacionalna manjina je zasigurno najviše zakinjuta u vezi uvjeta i kvalitete obrazovanja.

4.3. NACIONALNI PROGRAM ZA ROME I AKCIJSKI PLAN DESETLJEĆA ZA UKLJUČIVANJE ROMA 2005. – 2015.

Nacionalni program za Rome i Akcijski plan Desetljeća za uključivanje Roma 2005. – 2015. dokumenti su na kojima se temelje mjere za osiguranje boljih životnih uvjeta Roma. Uvedena je besplatna pravna pomoć putem odvjetnika, promoviraju se prava Roma, njihova kultura, tradicija i jezik, radi se na uključivanju romske djece u redovni obrazovni sustav, potiče se nastavak studija i usavršavanja, legalizacijom bespravnih romskih naselja nastoji se riješiti poteškoće vezane uz stanovanje. Akcijski plan Desetljeće za uključivanje Roma 2005. – 2015. obuhvaća četiri krucijalna područja važna za razvoj i napredovanje romske nacionalne manjine, a to su obrazovanje, stanovanje, zdravstvo i zapošljavanje. Sredstva uložena za napredovanje romske nacionalne manjine u svim područjima porasla su sa 2 760 000 kuna na 13 812 634 što je povećanje za 400 %. Nasilje i kriminal romske nacionalne manjine su također područja koja hrvatska policija prati u okviru provedbe Nacionalnog programa za Rome te poduzima aktivnosti kako bi se spriječilo nasilničko ponašanje prema Romima, unutar romske zajednice te nasilje Roma prema osobama drugih nacionalnosti.

4.4. Nacionalna strategija za uključivanje Roma 2013. – 2020. i Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma 2013. – 2015.

Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2015. izrađen je s ciljem definiranja načina provedbe Nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine. Osim obrazovanja, Akcijski plan obuhvaća područja kao što su zapošljavanje, socijalna skrb i zdravstvena zaštita. Kao jedan od najvećih problema romske nacionalne manjine, Ministarstvo je prepoznalo važnost obrazovanja. Stoga se obrazovanje navodi kao prva i glavna stavka Akcijskog plana (Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine, 2012).

„Opći cilj Akcijskog plana za obrazovanje jest poboljšati pristup kvalitetnom obrazovanju uključujući obrazovanje i skrb pruženu u ranom djetinjstvu, ali i osnovnog, srednjeg i sveučilišnog obrazovanja s posebnim naglaskom na uklanjanje moguće segregacije u školama; spriječiti preuranjen prekid školovanja i osigurati lagan prijelaz iz

škole do zaposlenja“ (Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje 2013. – 2015.).

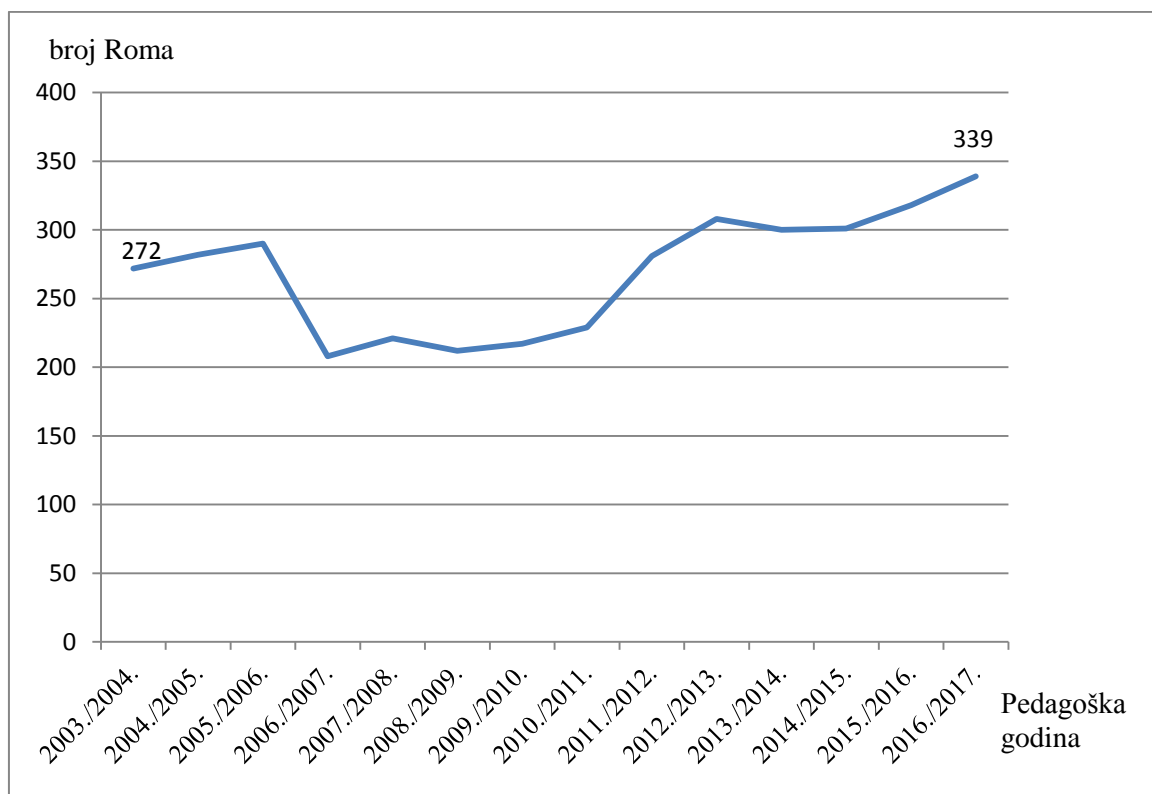
Posebni ciljevi Akcijskog plana su podignuti kvalitetu i učinkovitost obrazovanja pripadnika nacionalne manjine, osigurati stjecanje potrebnih znanja i vještina, završavanje osnovnog obrazovanja s ciljem nastavka školovanja te smanjenje razlika u obrazovnim postignućima između pripadnika romske nacionalne manjine te svih ostalih učenika. Također, cilj je povećati obuhvat romske djece predškolskim odgojem i obrazovanjem te podignuti kvalitetu predškolskog odgoja i obrazovanja što se smatra neophodnim za uspješan ulazak u osnovnoškolsko obrazovanje. Želja je i ukinuti sve razredne odjele koje pohađaju samo učenici romske nacionalne manjine te postignuti postotak obuhvaćenosti pripadnika romske nacionalne manjine u osnovnoškolskom obrazovanju od 98 % te dosegnuti postotak završnosti od 95 %. Također, nastoji se povećati broj pripadnika romske nacionalne manjine koji upisuju srednje obrazovanje, povećati broj pripadnika romske nacionalne manjine koji završavaju srednje obrazovanje, te do 2020. godine povećati broj Roma koji završavaju visoko obrazovanje i onih koji nastavljaju poslijediplomski studij. Kao posljednji cilj navedeno je povećanje obuhvata odraslih pripadnika romske nacionalne manjine programima opismenjavanja, obrazovanja i osposobljavanja kroz opće i strukovno obrazovanje kako bi se razvili individualni potencijali i povećali osobni potencijali, kapaciteti i kompetencije da bi se pojačala konkurentnost na tržištu rada (Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje 2013. – 2015.).

5. Kvantitativna analiza obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji

Kvantitativna analiza odnosi se na broj učenika, naselja, institucija i škola uključenih u odgoj i obrazovanje Roma kroz predškolski odgoj te osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje.

5.1. Predškolski odgoj

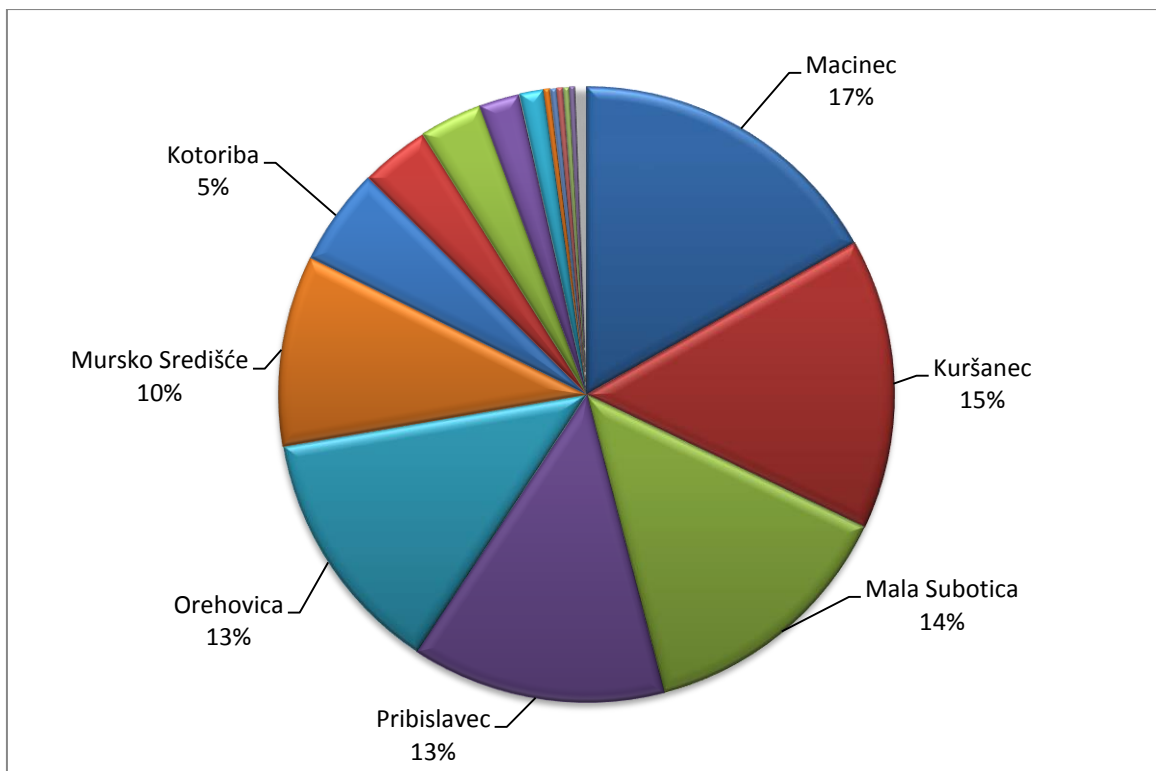
Od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017. ukupno je u Međimurskoj je županiji predškolsko obrazovanje pohađalo 3778 pripadnika romske nacionalne manjine. U pedagoškim godinama 2003./2004., 2004./2005. i 2005./2006. godišnje je predškolsko obrazovanje pohađalo nešto manje od 300 romske djece, dok se u sljedeće četiri pedagoške godine taj broj drastično smanjio i iznosio između 210 i 230 godišnje. Od pedagoške godine 2010./2011. počinje ponovni rast broja romske djece u predškolskom obrazovanju. U pedagoškoj 2016./2017. godini zabilježen je najveći broj romske djece u predškolskom odgoju (339) (sl. 7).



Sl. 7. Broj pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom odgoju u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

U razdoblju od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017. najviše romskih učenika pohađalo je predškolsko obrazovanje u Macincu (635), što čini 17 % ukupnog broja romskih učenika u predškolskom odgoju i obrazovanju u Međimurskoj županiji. Drugo naselje po broju romskih učenika je Kuršanec (577), a slijede Mala Subotica (524), Pribislavec (504) i Orehovica (492) (sl. 8).



Sl. 8. Udio romskih učenika po naseljima u ukupnom broju romske djece obuhvaćene predškolskim odgojem od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.

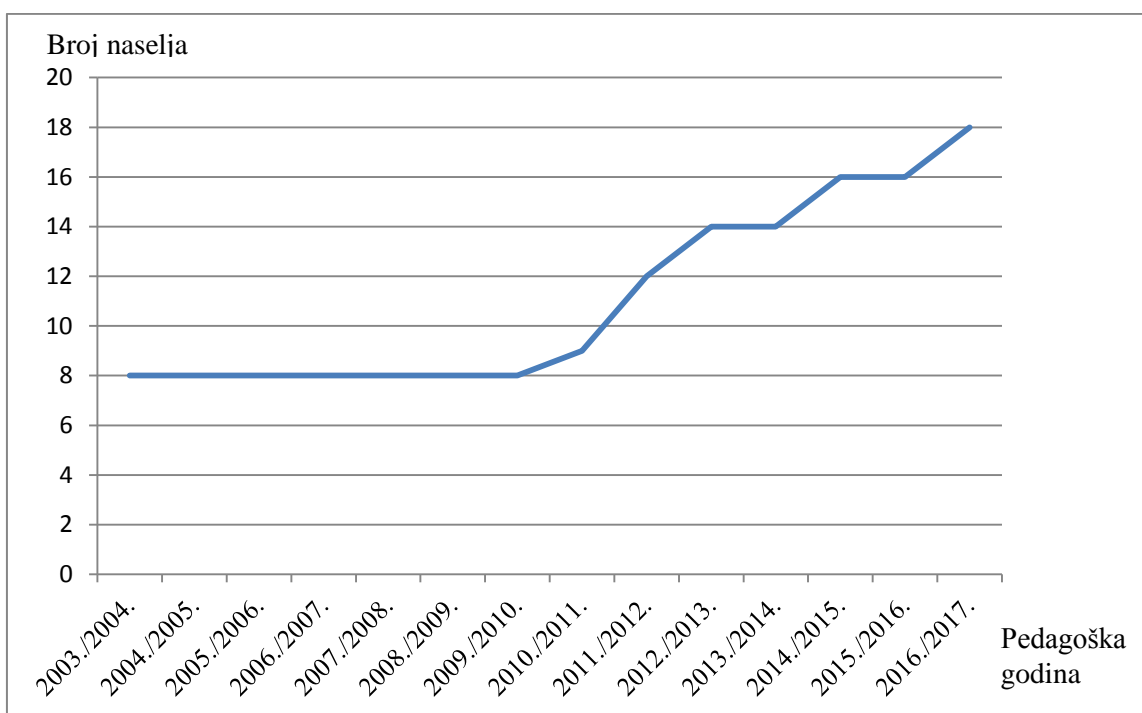
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

Pedagoške godine 2003./2004. u samo osam naselja u Međimurskoj županiji bilo je moguće pohađanje predškolskog odgoja. Broj naselja se iz godine u godinu povećavao, a u pedagoškoj godini 2016./2017. romska djeca su mogla pohađati predškolski odgoj u 18 naselja, kombinirano u ustanovama vrtića, osnovnih škola te udruga. U tih 14 pedagoških godina ukupno je 21 naselje bilo uključeno u predškolski odgoj romske djece (sl. 9, tab. 4).

Tab. 4. Broj naselja u Međimurskoj županiji koja omogućuju predškolski odgoj od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.

Pedagoška godina	Broj naselja
2003./2004.	8
2004./2005.	8
2005./2006.	8
2006./2007.	8
2007./2008.	8
2008./2009.	8
2009./2010.	8
2010./2011.	9
2011./2012.	12
2012./2013.	14
2013./2014.	14
2014./2015.	16
2015./2016.	16
2016./2017.	18

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



Sl. 9. Broj naselja u Međimurskoj županiji koja omogućuju predškolski odgoj od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.

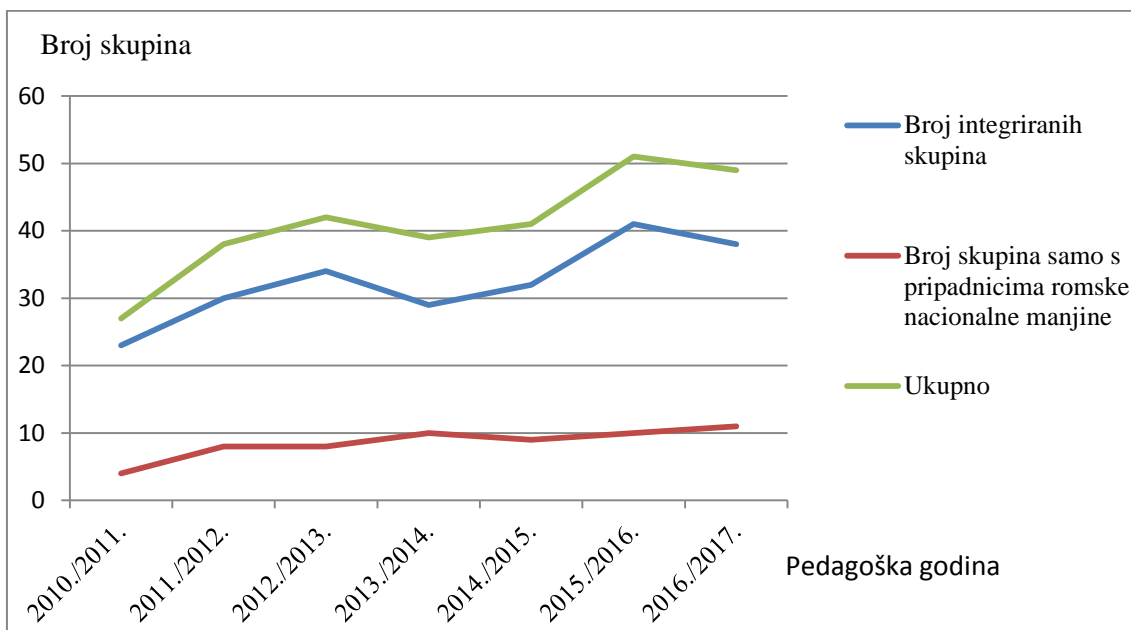
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

Od pedagoške godine 2010./2011. bilježi se povećanje ukupnog broja skupina sa pripadnicima romske nacionalne manjine u predškolskom odgoju. Pedagoške godine 2010./2011. bilo je ukupno 27 skupina, od čega 23 integrirane odgojne skupine i četiri odgojne skupine samo s pripadnicima romske nacionalne manjine. Iz godine u godinu broj skupina se povećava. Najveći broj skupina zabilježen je pedagoške godine 2015./2016., ukupno 51 skupina od čega su bile 41 integrirane odgojne skupine te 10 odgojnih skupina samo s pripadnicima romske nacionalne manjine (sl. 10, tab. 5). Integrirane odgojne skupine se najčešće nalaze u ustanovama dječjeg vrtića, dok su odgojne skupine samo s pripadnicima romske nacionalne manjine uglavnom u ustanovama osnovnih škola.

Tab. 5. Broj i vrsta odgojne skupine u kojima se odvijao predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.

Pedagoška godina	Integrirane odgojne skupine	Odgojne skupine samo s pripadnicima romske nacionalne manjine	Ukupno skupina
2010./2011.	23	4	27
2011./2012.	30	8	38
2012./2013.	34	8	42
2013./2014.	29	10	39
2014./2015.	32	9	41
2015./2016.	41	10	51
2016./2017.	38	11	49

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



Sl. 10. Broj i vrsta odgojne skupine u kojima se odvijao predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.

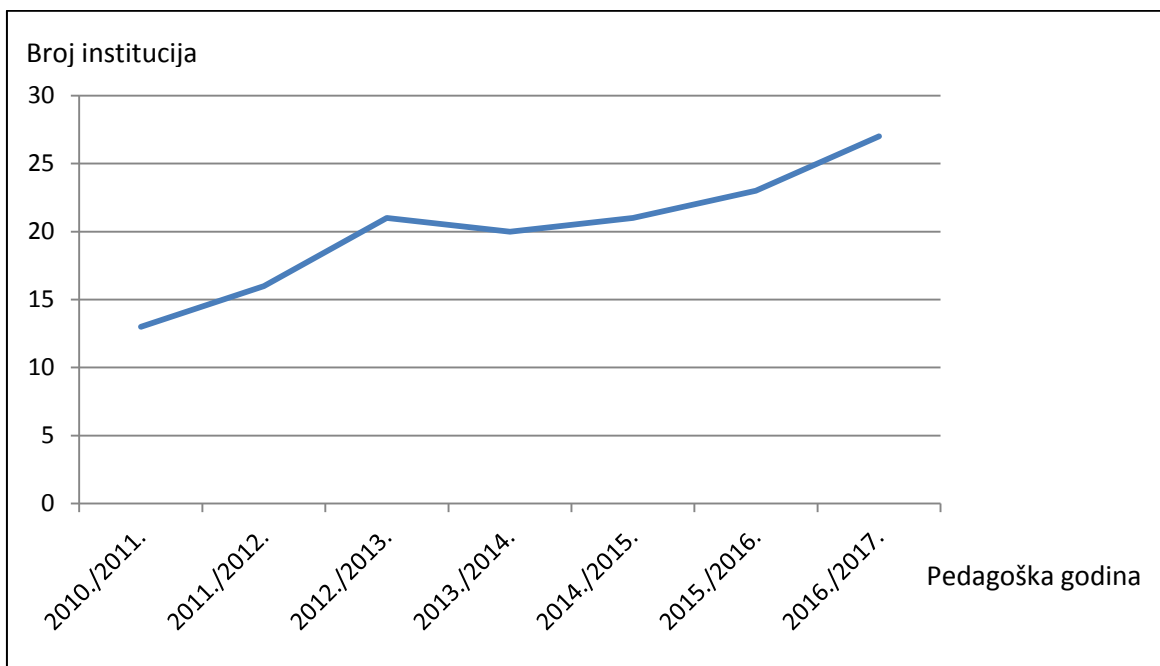
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

Od pedagoške godine 2010./2011. bilježi se povećanje broja ustanova predškolskog odgoja sa pripadnicima romske nacionalne manjine. Pedagoške godine 2010./2011. bilo je ukupno 13 institucija, dok je 2016./2017. bilo njih 27, što je značajno povećanje. Ukupno su od 2003. godine 32 različite ustanove bile uključene u predškolski odgoj, a to su dječji vrtići, osnovne škole te udruge (sl. 11, tab. 6).

Tab. 6. Broj ustanova koje omogućuju predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.

Pedagoška godina	Broj ustanova
2010./2011.	13
2011./2012.	16
2012./2013.	21
2013./2014.	20
2014./2015.	21
2015./2016.	23
2016./2017.	27

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

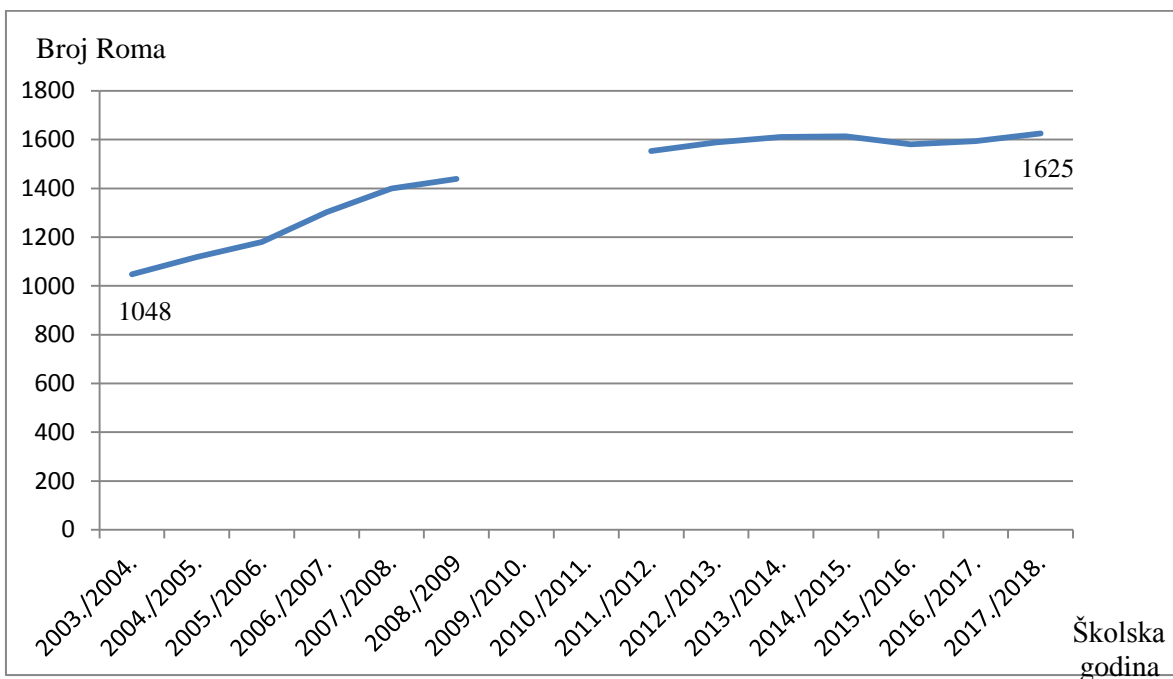


Sl. 11. Broj ustanova koje omogućuju predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.

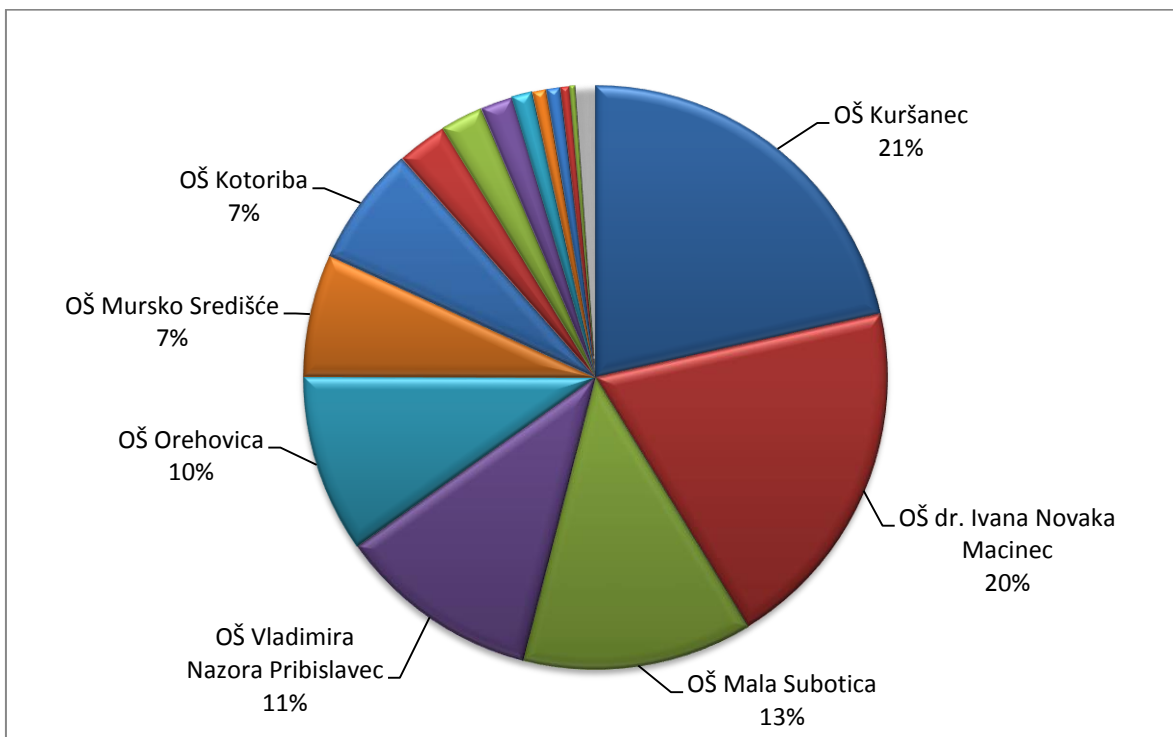
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

5.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Unatoč činjenici da nisu dostupni podaci za školske godine 2009./2010. i 2010./2011., vidljiv je kontinuirani porast broja upisanih romskih učenika u osnovnoškolsko obrazovanje. U školskoj godini 2003./2004. upisano je 1048 romskih učenika, a školske godine 2017./2018. upisano je 1625 učenika, što znači da je obuhvat romske djece osnovnoškolskim odgojem i obrazovanjem povećan 55 % (sl. 12). Školsku godinu 2016./2017. uspješno je završilo 1563 učenika, najviše u Osnovnoj školi Kuršanec (336) njih 21 %, zatim u Osnovnoj školi dr. Ivana Novaka Macinec (309) te u Osnovnoj školi Mala Subotica (199), Osnovnoj školi Vladimira Nazora Pribislavec (175) i Osnovnoj školi Orehovica (154) (sl. 13).



Sl. 12. Broj pripadnika romske nacionalne manjine u osnovnoškolskom obrazovanju u Međimurskoj županiji od 2003./2004. do 2017./2018. školske godine
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



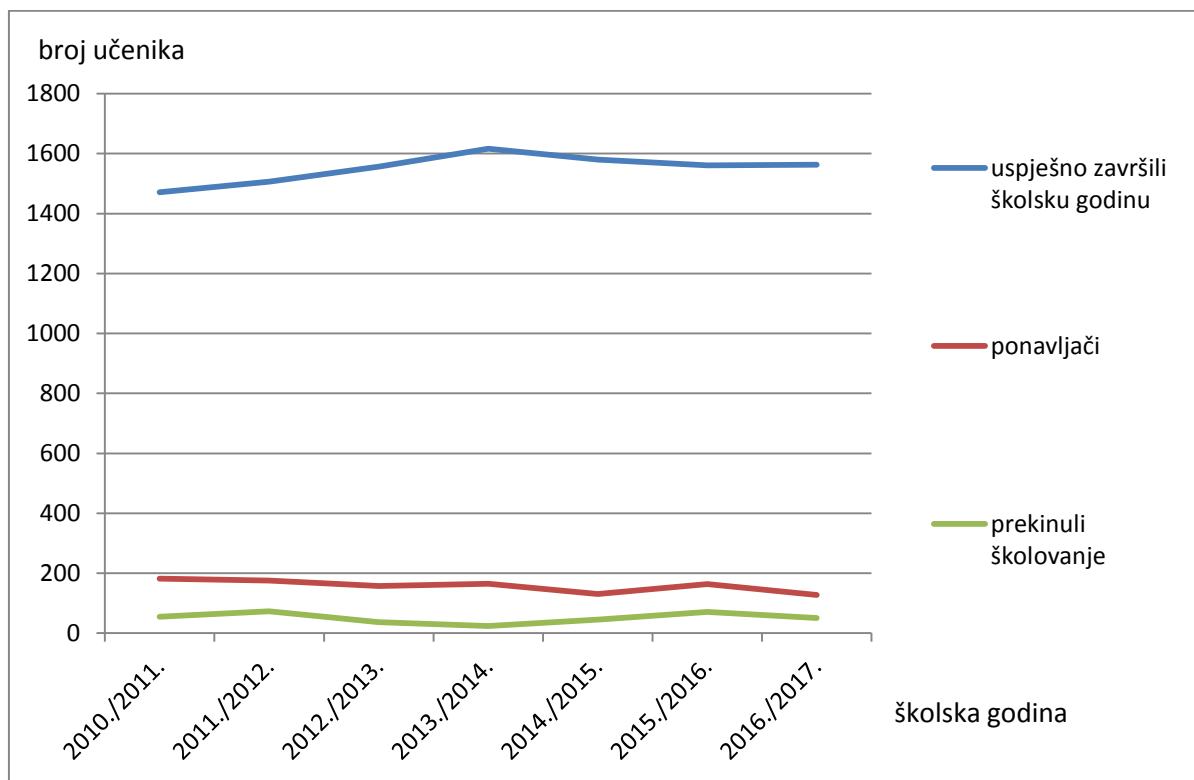
Sl. 13. Udio romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju po naseljima Međimurske županije u razdoblju od 2003./2004. do 2017./2018. školske godine
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

Školske godine 2013./2014. zabilježen je najveći broj romskih učenika koji su uspješno završili školsku godinu, njih 1616. Od školske godine 2010./2011. smanjuje se ukupan broj romskih učenika koji nisu uspješno završili školsku godinu, dok broj učenika koji prekidaju školovanje varira između 24 i 73 po školskoj godini (sl. 14, tab. 7).

Tab. 7. Broj romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh od 2010./2011. do 2016./2017. školske godine

Školska godina	Uspješno završili školsku godinu	Ponavljači	Prekinuli školovanje
2010./2011.	1471	182	55
2011./2012.	1506	175	73
2012./2013.	1557	157	36
2013./2014.	1616	165	24
2014./2015.	1580	131	45
2015./2016.	1561	164	71
2016./2017.	1563	127	50
UKUPNO	10854	1101	354

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

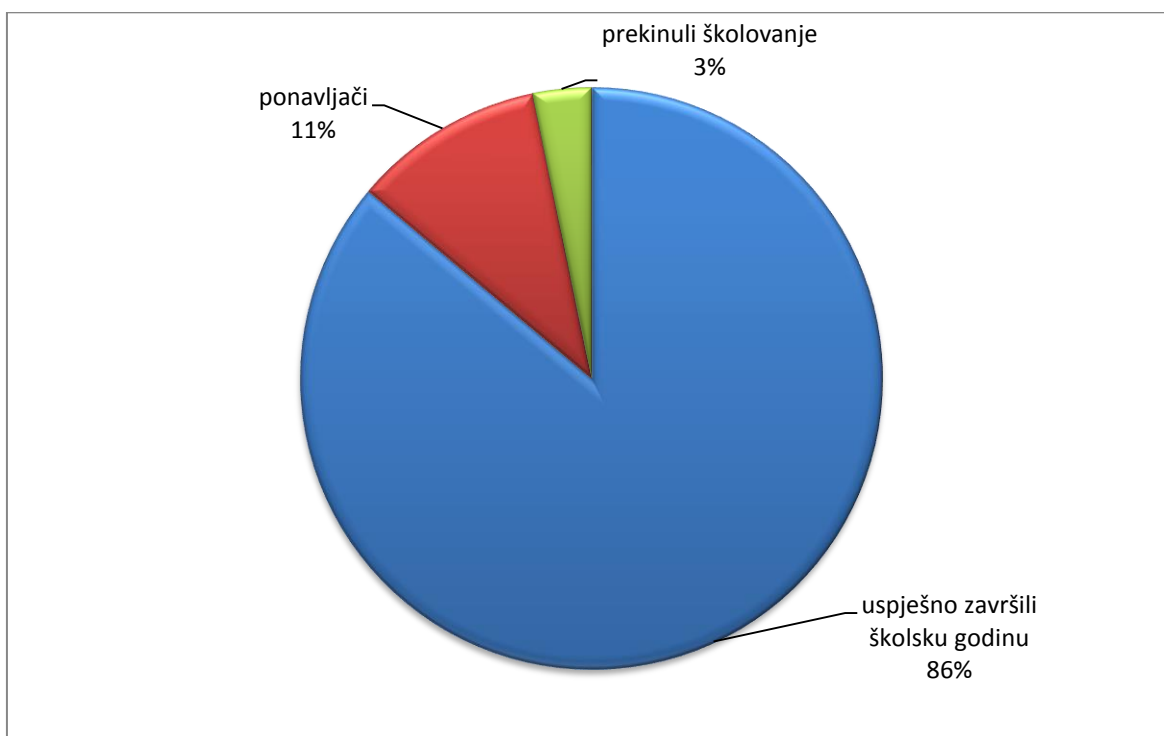


Sl. 14. Broj romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh od 2010./2011. do 2016./2017. školske godine

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

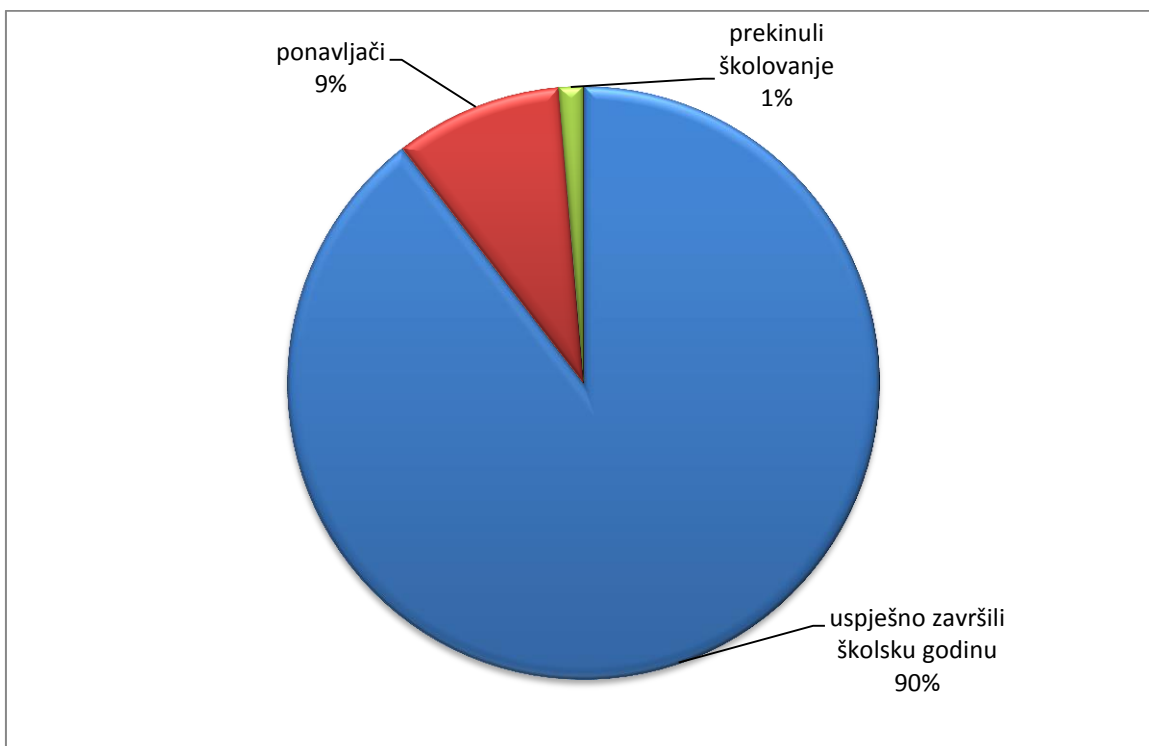
Konkretnije podatke dobit ćemo izračunavanjem postotnih udjela učenika sa uspješnom i neuspješnom školskom godinom te udjelom učenika koji su prekinuli školovanje za školske godine 2010./2011., 2013./2014. te 2016./2017.

Školsku godinu 2010./2011. uspješno je završilo 86% romskih učenika, 11 % učenika upućeno je na ponavljanje razreda, a 3 % učenika prekinulo je školovanje (sl. 15). Školske godine 2013./2014., 90 % romskih učenika je uspješno završilo školsku godinu, 9 % je upućeno na ponavljanje razreda, dok je 1 % učenika prekinuo školovanje (sl. 16). Školske godine 2016./2017., 90 % romskih učenika je uspješno završilo školsku godinu, 7 % je upućeno na ponavljanje razreda, dok je 3 % učenika prekinulo školovanje (sl. 17). Usporedbom triju navedenih školskih godina, uočljivo je da se smanjuje udio romskih učenika koji školsku godinu završavaju s neuspjehom, a istovremeno se povećava udio uspješnih učenika sa 86 % na 90 %, dok udio učenika koji prekida školovanje varira između 1 % i 3 %.



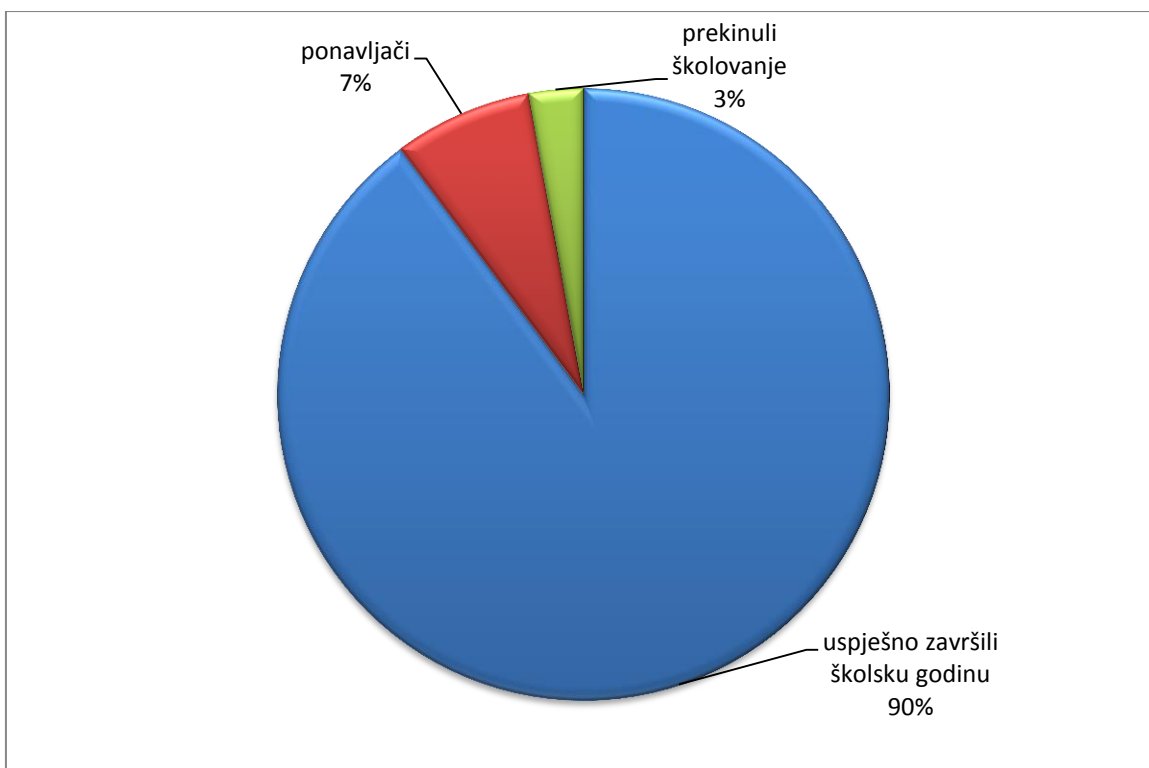
Sl. 15. Udio romskih učenika u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh školske godine 2010./2011.

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



Sl. 16. Udio romskih učenika u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh školske godine 2013./2014.

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

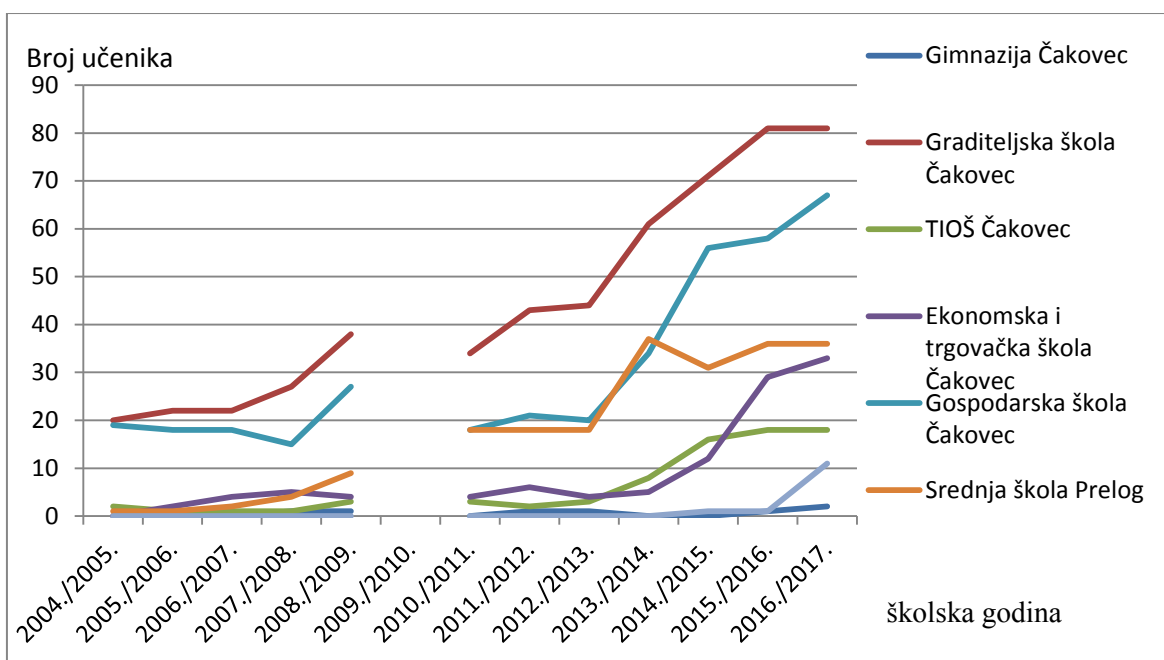


Sl. 17. Udio romskih učenika u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh školske godine 2016./2017.

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

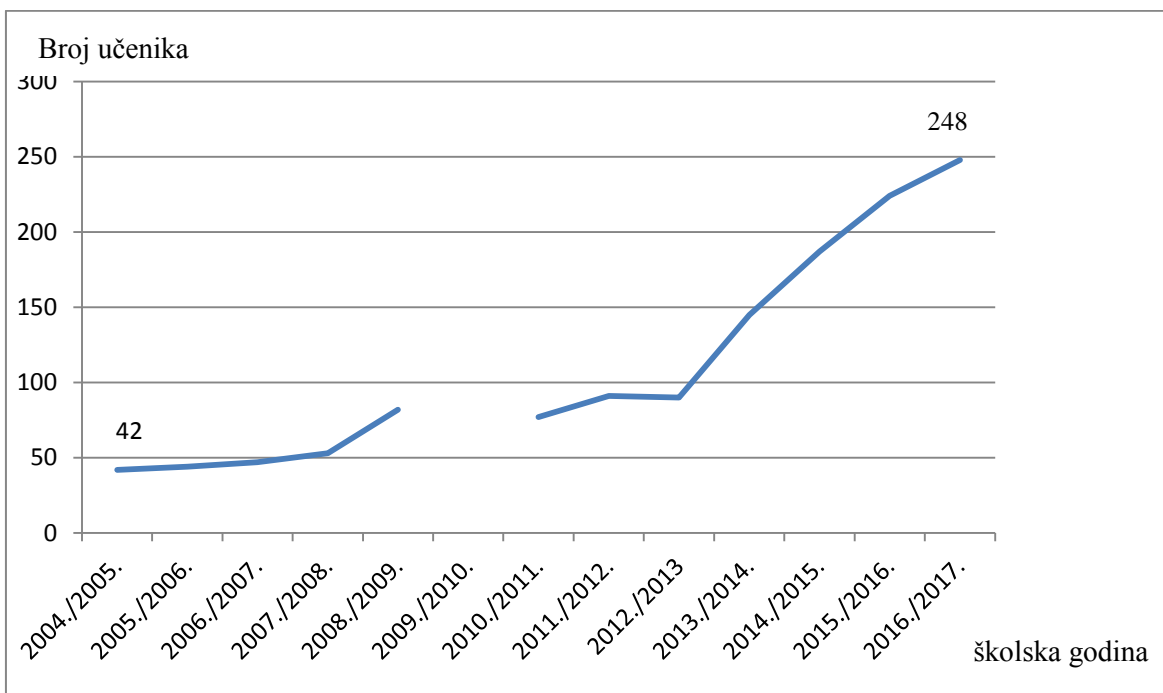
5.3. Srednjoškolsko obrazovanje

U Međimurskoj županiji romski učenici su polazili srednjoškolsko obrazovanje u sedam različitih srednjih škola. Školsku godinu 2004./2005. uspješno su završila 42 romska učenika. Od tada, svake godine se povećavao broj romskih učenika sa uspješnom školskom godinom, izuzev školske godine 2009./2010. za koju podaci nisu dostupni. Školsku godinu 2016./2017. uspješno su završila 248 romskih učenika, što je u odnosu na školsku godinu 2004./2005. povećanje od 490 % (sl. 19). Svih sedam srednjih škola zabilježilo je porast broja romskih učenika s uspješno završenom školskom godinom. Uspješnu školsku godinu 2016./2017. najviše je romskih učenika ostvarilo u Graditeljskoj školi Čakovec (81), odnosno 33 % svih romskih učenika uključenih u srednje obrazovanje, slijedi Gospodarska škola Čakovec (67), Srednja škola Prelog (36) te Ekonomska i trgovačka škola Čakovec (33) (sl. 18, sl. 20).

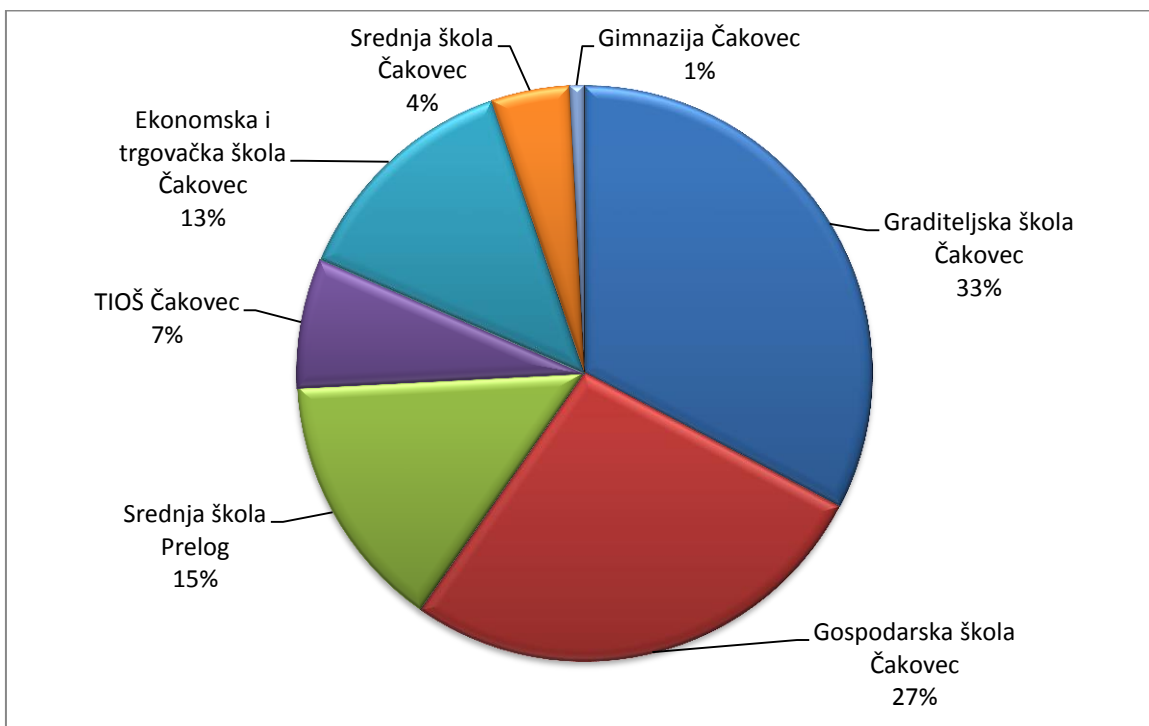


Sl. 18. Broj romskih učenika koji su uspješno završili školsku godinu po srednjim školama Međimurske županije od 2004./2005. do 2016./2017. školske godine

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



Sl. 19. Broj romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije koji su uspješno završili školsku godinu od 2004./2005. do 2016./2017. školske godine
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



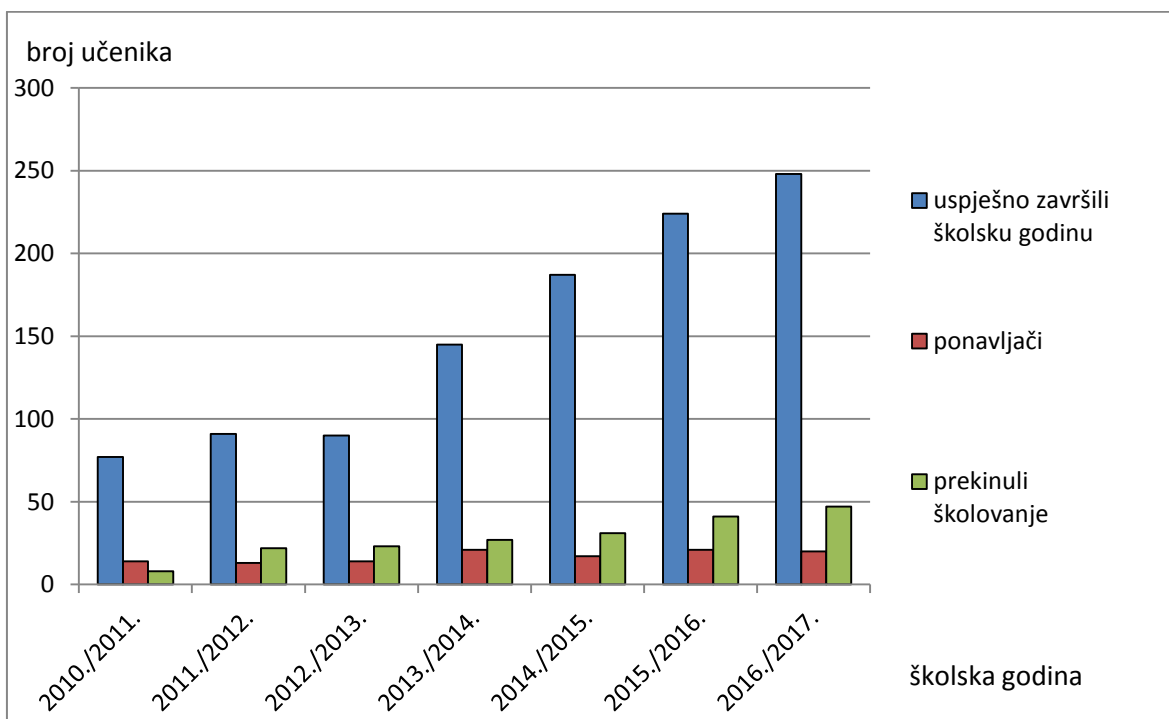
Sl. 20. Udio romskih učenika po srednjim školama Međimurske županije koji su uspješno završili školsku godinu od školske godine 2004./2005. do 2016./2017.
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

Uspoređujući posljednjih sedam školskih godina, možemo zaključiti da se povećava ukupan broj romskih učenika koji uspješno završavaju školsku godinu, kao i ukupan broj učenika koji su prekinuli školovanje, dok se neznatno povećao ukupan broj romskih učenika koji nisu uspješno završili školsku godinu. Školske godine 2016./2017. ukupno je 248 pripadnika romske nacionalne manjine uspješno završilo školsku godinu, 20 ih nije uspješno završilo školsku godinu, dok je 47 romskih učenika prekinulo školovanje (sl. 21, tab. 8).

Tab. 8. Broj romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s uspješno završenom školskom godinom, neuspješnom školskom godinom i broj prekinutih školovanja po godinama od školske godine 2010./2011. do 2016./2017.

	Uspješno završili školsku godinu	ponavljači	Prekinuli školovanje
2010./2011.	77	14	8
2011./2012.	91	13	22
2012./2013.	90	14	23
2013./2014.	145	21	27
2014./2015.	187	17	31
2015./2016.	224	21	41
2016./2017.	248	20	47
Ukupno	1062	120	199

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

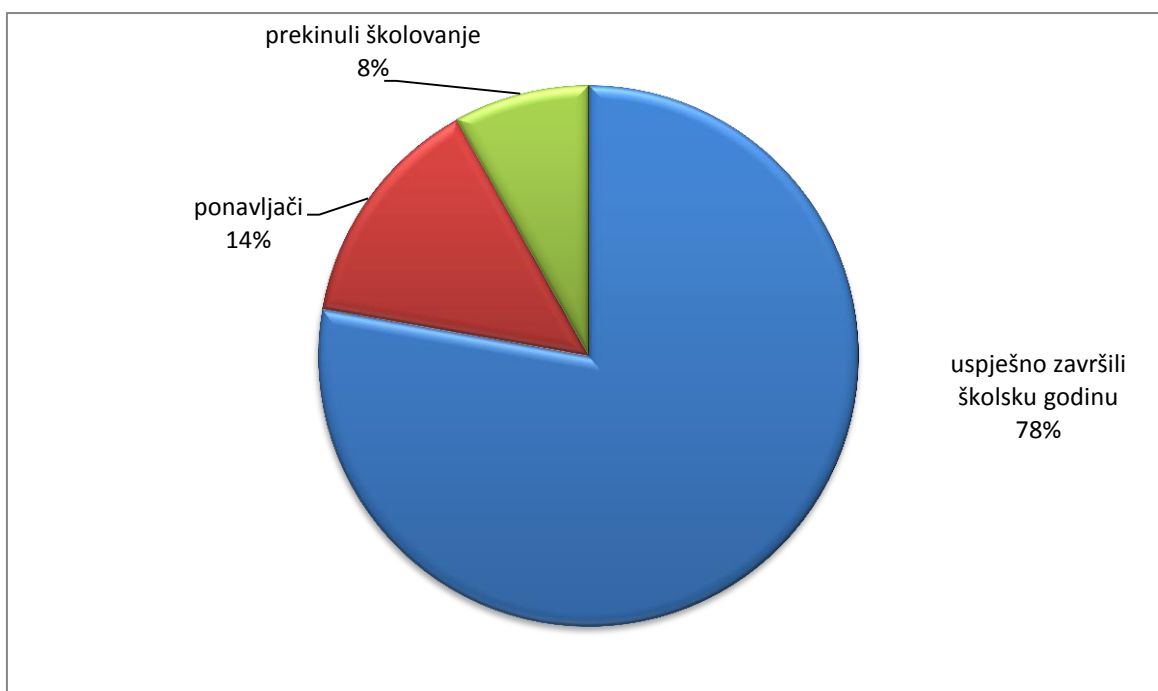


Sl. 21. Romski učenici u srednjim školama Međimurske županije prema školskom uspjehu od 2010./2011. do 2016./2017. školske godine

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

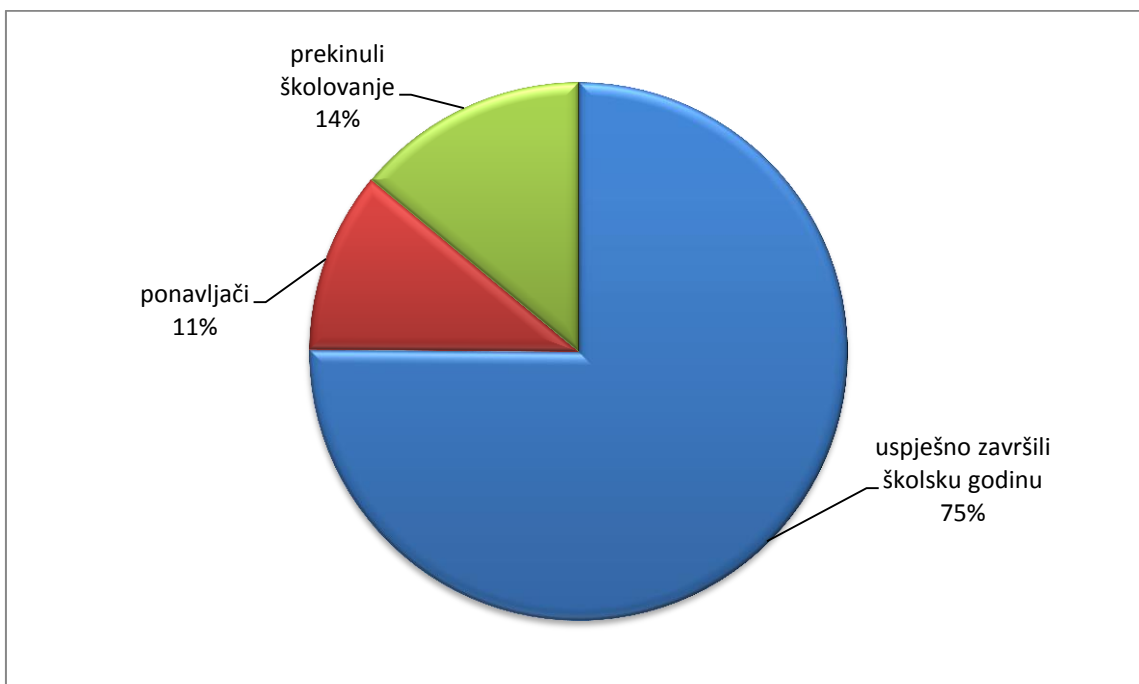
Konkretnije podatke dobit ćemo izračunavanjem postotnih udjela učenika s uspješnom i neuspješnom školskom godinom te udjelom učenika koji su prekinuli školovanje za školske godine 2010./2011., 2013./2014. te 2016./2017.

Školsku godinu 2010./2011. uspješno je završilo 78 % romskih učenika, 14 % učenika je upućeno na ponavljanje razreda, dok je 8 % učenika prekinulo školovanje (sl. 22). Školske godine 2013./2014. 75 % romskih učenika uspješno je završilo školsku godinu, 11 % upućeno na ponavljanje razreda, dok je 14 % učenika prekinulo školovanje (sl. 23). Školske godine 2016./2017. 79 % romskih učenika uspješno je završilo školsku godinu, 6 % je upućeno na ponavljanje razreda, dok je 15 % učenika prekinulo školovanje (sl. 24). Usporedbom triju navedenih školskih godina, vidljivo je smanjenje udjela romskih učenika koji neuspješno završavaju školsku godinu, povećava se udio učenika koji prekidaju školovanje, dok se udio uspješnih romskih učenika kreće između 75 % i 79 %.

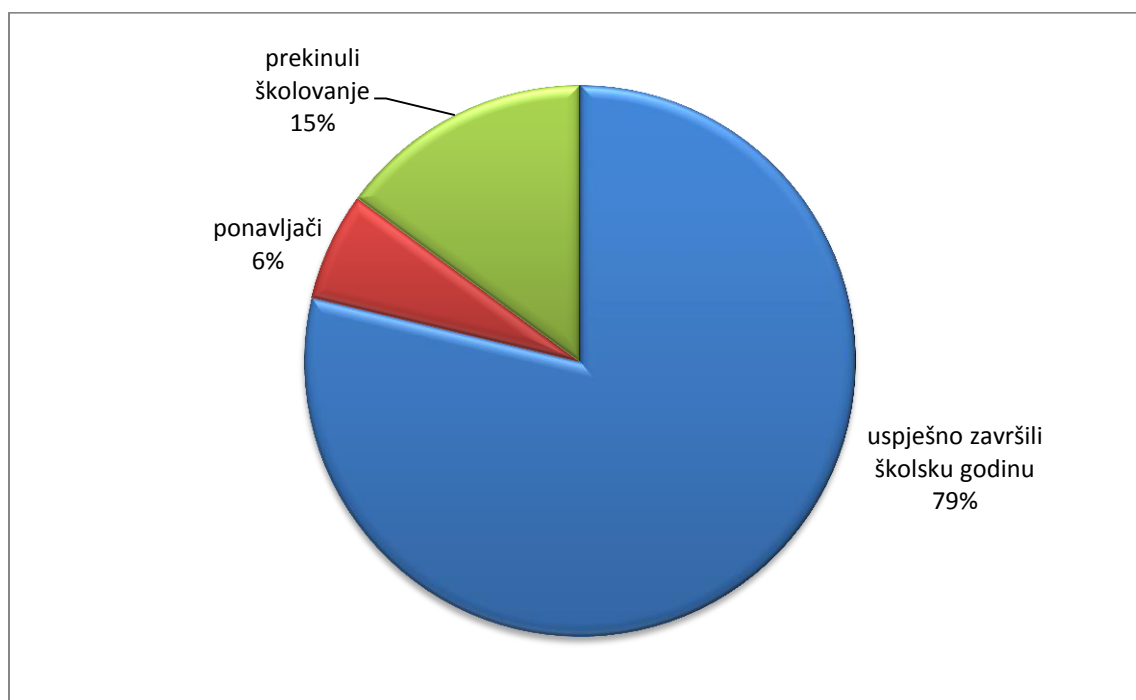


Sl. 22. Struktura romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh 2010./2011. školske godine

Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



Sl. 23. Struktura romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh 2013./2014. školske godine
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji



Sl. 24. Struktura romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh 2016./2017. školske godine
Izvor: Ured državne uprave u Međimurskoj županiji

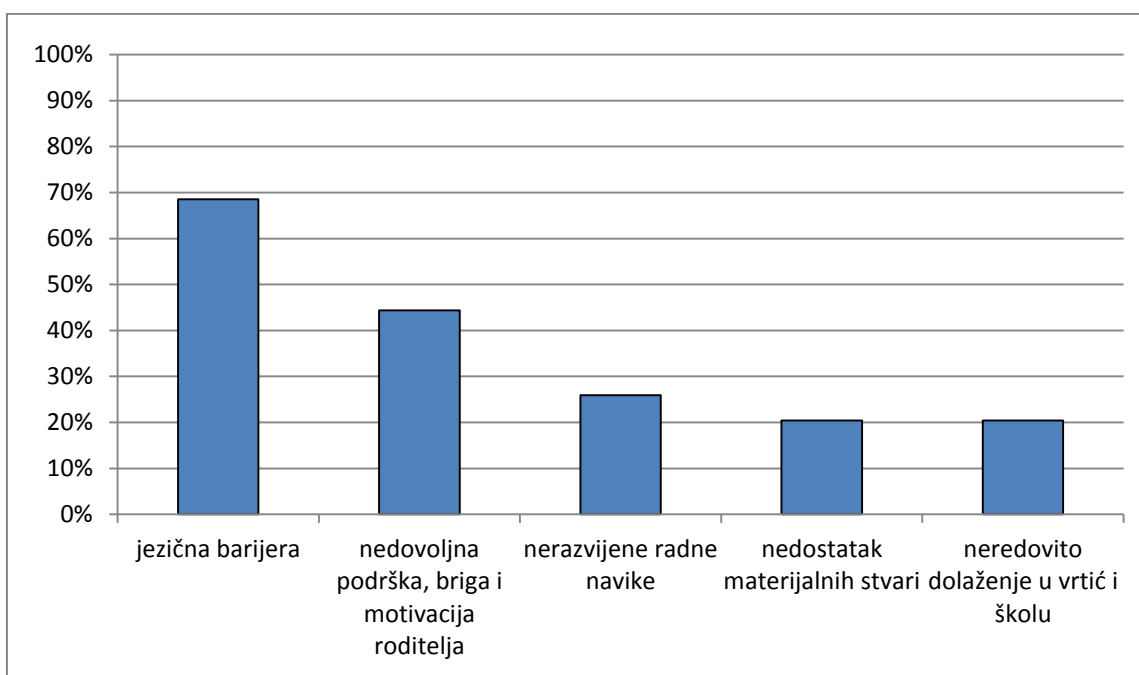
6. Kvalitativna analiza obrazovanja Roma u Međimurskoj županiji

Kvalitativna obilježja obrazovanja Roma ispitana su anketnim istraživanjem na uzorku odgojitelja, učitelja i nastavnika koji su bili u ulozi razrednika/odgojitelja pripadnicima romske nacionalne manjine. Istraživanje je provedeno u cilju utvrđivanja trenutnog stanja u obrazovanju Roma, identifikacije problema u dosadašnjem obrazovanju Roma i kreiranju prijedloga za poboljšanje stanja u obrazovanju Roma u Međimurskoj županiji. Ukupno su prikupljena 54 valjano ispunjena upitnika iz 11 različitih obrazovnih ustanova.

Prva dva pitanja odnosila su se na broj godina rada u vrtiću/školi te na broj godina rada u ulozi razrednika/odgojitelja pripadnicima romske nacionalne manjine. Prosječan broj godina rada u vrtiću/školi ispitanog uzorka je 15,8 godina, a prosječan broj godina u ulozi razrednika/odgojitelja pripadnicima romske nacionalne manjine ispitanog uzorka je 10,2 godine.

Sljedeće pitanje glasilo je: „Po Vašem iskustvu/mišljenju, koje su slabosti, nedostaci i problemi u obrazovanju Roma?“ Prema ispitanom uzorku najveća slabost, nedostatak i problem u obrazovanju Roma jest jezična barijera, odnosno nepoznavanje hrvatskog jezika, ili djelomično poznavanje i korištenje hrvatskog jezika što je nedovoljno za normalno praćenje i sudjelovanje u nastavnom procesu, a to je potvrdilo 68,5 % ispitanika. Sljedeći najučestaliji odgovor kojeg navodi 44,4 % ispitanika jest „nedovoljna podrška, briga i motivacija od strane roditelja i obitelji“, što uključuje i vrlo loše uvjete i okruženje za samostalno učenje kod kuće. Romska djeca najčešće nemaju adekvatan pribor za pisanje, crtanje, računanje, nemaju mirno mjesto u kući gdje mogu pisat zadaću, učiti, ponavljati, roditelji ne vode brigu o njihovim ocjenama, ne dolaze na informacije ili roditeljske sastanke. Povezano s navedenim, treći najučestaliji odgovor jest „nerazvijene radne navike“, što znači da romska djeca kod kuće ne obavljaju nikakve aktivnosti vezane uz školske obaveze pa njihov stupanj usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda ovisi isključivo o naučenome na nastavi. Čak 20,1 % ispitanika smatra da su „neredovitost dolaska u vrtić i školu“ i „nedostatak materijalnih stvari“ slabost i problem u obrazovanju Roma. Uključivanje romske djece u predškolu i osnovno obrazovanje određeno je zakonskim i podzakonskim aktima prema

kojima je pohađanje predškole obvezno u trajanju od jedne godine, a osnovno obrazovanje u trajanju od osam godina. Redovitost pohađanja predškole i osnovne škole povezana je i sa djelatnošću Centra za socijalnu skrb koji nedolaske kažnjava smanjenjem novčanih sredstava, odnosno kaznama. Nedostatak materijalnih stvari kao što su pribor za pisanje, crtanje, torba, tenisice, papuče, odjeća, nemogućnost financiranja izleta je još uvijek veliki problem kod velikog broja romskih učenika. Besplatna predškola, prijevoz, prehrana i udžbenici financirani od strane općina, upravnih gradova ili županija uvelike olakšava romskim obiteljima obrazovanje djece. Među ostalim odgovorima ispitanici navode „neobrazovanost roditelja“, što znači da je većina starijih roditelja nepismena i ne mogu djeci pomoći u učenju, „vrlo loša higijena“ kod djece u predškoli, zatim „nemotiviranost za školu i obrazovanje“ jer žele što prije početi raditi i biti samostalni te „udaja, trudnoća, prekid školovanja“ (sl. 25).



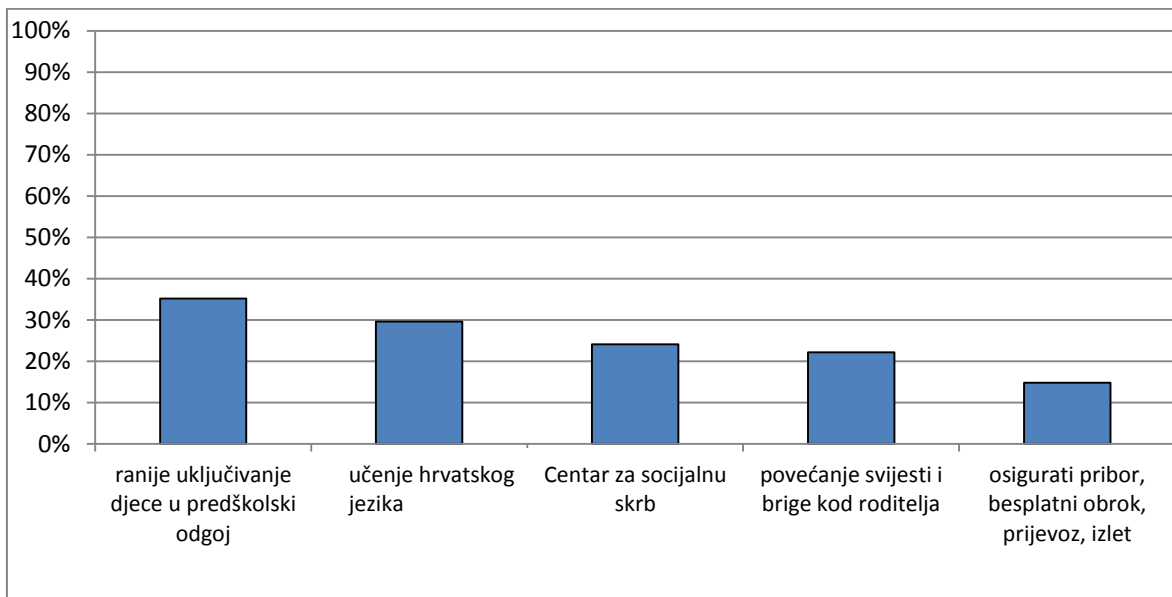
Sl. 25. Slabosti, nedostaci i problemi u obrazovanju Roma u Međimurskoj županiji

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

U petom pitanju ispitanici su trebali navesti nekoliko ključnih mjera koje bi po njihovom mišljenju unaprijedile obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji/Republici Hrvatskoj. Najviše ispitanika, njih 35,2 %, navelo je kao najvažniju mjeru „uključivanje djece u predškolu što ranije“. Neki od prijedloga su obavezna predškola od navršene treće

godine života, zatim predškola u trajanju minimalno dvije ili tri godine itd. Jedan od ključnih problema u obrazovanju jest nepoznavanje hrvatskog jezika na početku osnovnoškolskog obrazovanja. Stoga se smatra da bi ranije uključivanje romske djece u predškole rezultiralo značajno boljim poznavanjem i korištenjem hrvatskog jezika, a time i lakšim uključivanjem u nastavu te boljim uspjehom. Upravo je „učenje hrvatskog jezika“ druga najzastupljenija mjera, koju navodi 29,6 % ispitanika, a ostvarivala bi se kroz predškolu, dodatnu nastavu, radionice o važnosti hrvatskog jezika u obrazovanju i slično. Gotovo četvrtina ispitanika (24,1 %) smatra da je potrebna veća angažiranost i briga Centra za socijalnu skrb, odnosno suradnja vrtića/škola sa Centrom, te razne stimulativne i restriktivne mjere kako bi se reguliralo ponašanje, redovitost, urednost i uspješnost romskih učenika u obrazovanju. „Povećanje svijesti i brige kod roditelja“ 22,2 % ispitanika navodi kao vrlo bitnu mjeru koja bi kroz radionice za roditelje o roditeljstvu, važnosti obrazovanja, higijeni te o moralnim vrijednostima potaknula roditelje da shvate važnost njihove uloge u životu i razvoju njihove djece. „Osigurati materijalne potrebe“ je već djelomično realizirana mjera kroz besplatne obroke, prijevoz te udžbenike, dok se školski pribor često prikuplja u različitim dobrovoljnim akcijama.

Preostale ključne mjere za napredovanje obrazovanja Roma navedene u anketnim upitnicima su „asistent u nastavi“, „uključivanje Roma u aktivnosti zajednice, poticanje socijalizacije“ kroz razne smotre, kulturna događanja i sport, „obavezno srednjoškolsko obrazovanje“, „obrazovanje roditelja“, „povećanje svijesti o važnosti obrazovanja“ te „produženi boravak“ i „dopunska nastava“ (sl. 26).

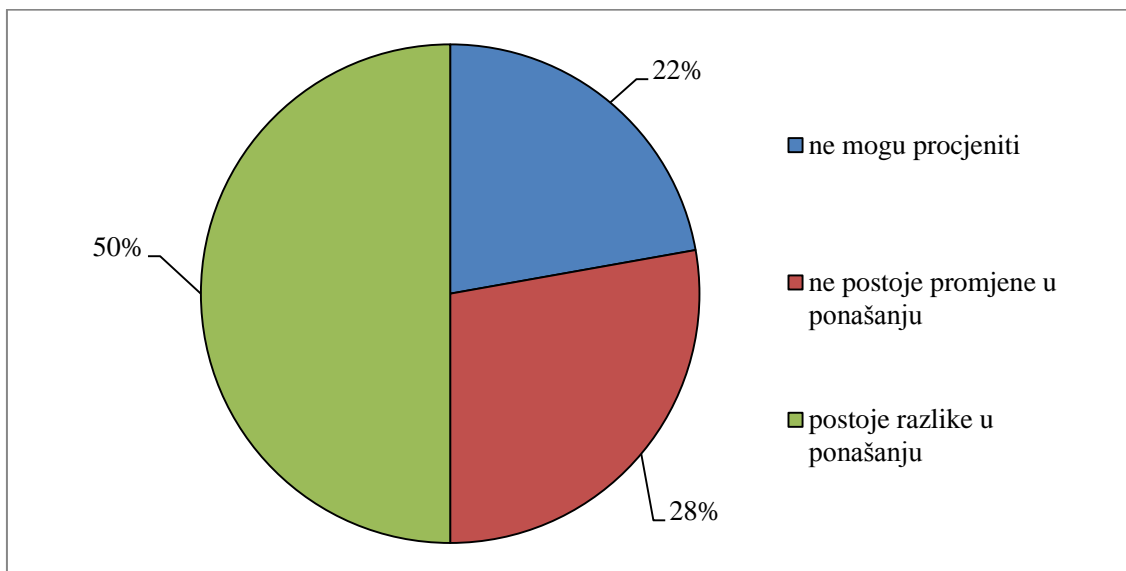


Sl. 26. Ključne mjere koje bi unaprijedile obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji/Republici Hrvatskoj

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

Na pitanje: „Postoje li razlike u ponašanju romskih učenika u obrazovnim institucijama na početku Vaše karijere i danas? Ako postoje, opišite neke primjere.“ 12 ispitanika nije moglo procijeniti, 15 ih smatra da ne postoje promjene u ponašanju nekad i danas, dok ih 27 (50 %) smatra da postoje razlike u ponašanju romskih učenika na početku karijere i danas. Tih 27 ispitanika dalo je ukupno 42 primjera, od kojih su 24 (63,2 %) primjeri pozitivnih promjena u ponašanju, dok je 14 (36,8 %) primjera negativnih promjena u ponašanju romskih učenika. Negativne promjene u ponašanju vidljive su u agresivnijim oblicima ponašanja, većem broju problematičnih oblika ponašanja, tučnjave su sve brutalnije s opasnim posljedicama, sve više krađu te manje poštuju starije djelatnike škole.

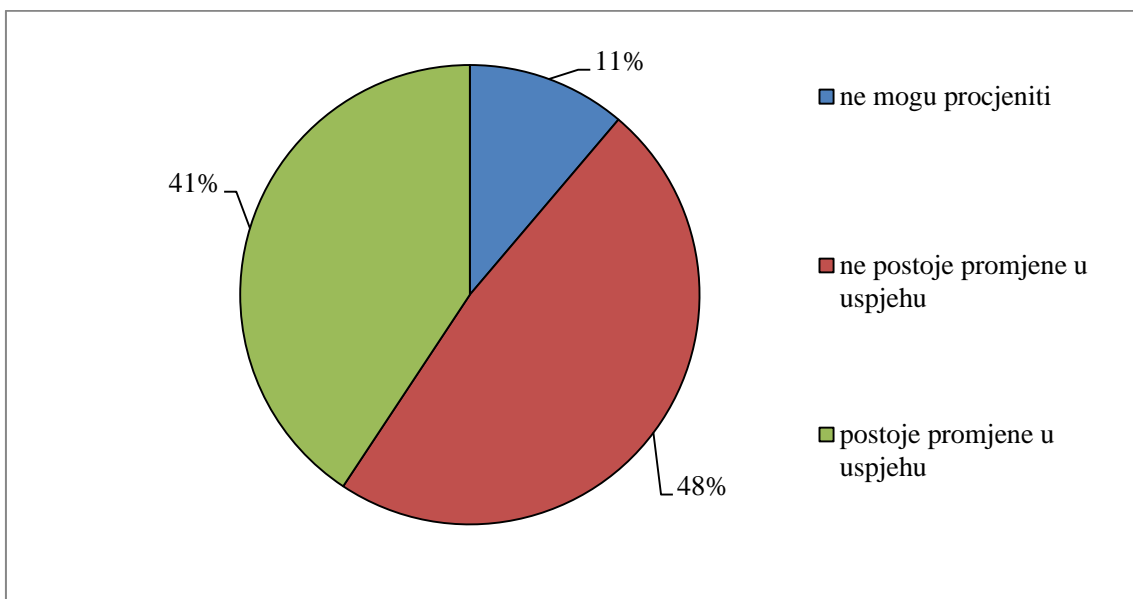
Kao pozitivne promjene u ponašanju navedene su: bolje poznavanje hrvatskog jezika, dolaze uredniji, čišći, imaju razvijenije radne navike, redovitiji su u dolascima na nastavu, otvoreniji u komunikacija i spremni za socijalizaciju te imaju više školskog pribora potrebnog na školovanje nego ranije (sl. 27).



Sl. 27. Promjene u ponašanju romskih učenika u obrazovnim ustanovama Međimurske županije na početku karijere ispitanika i danas

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

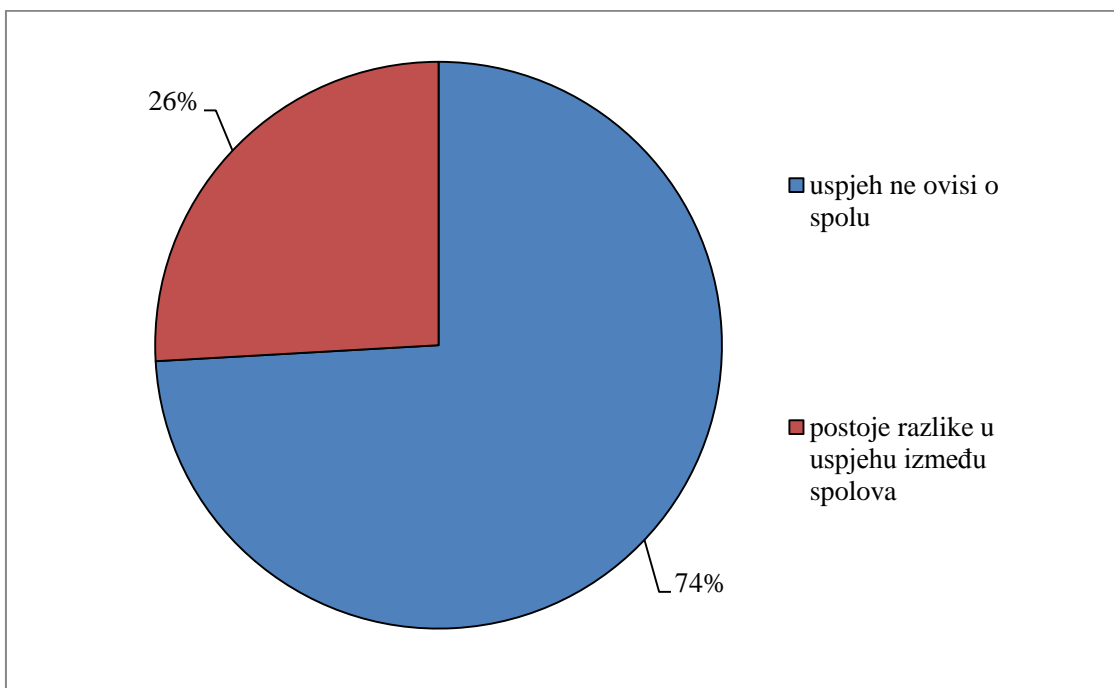
Na pitanje: „Postoje li razlike u uspjehu (školskim ocjenama) romskih učenika na početku Vaše karijere i danas?“, 26 ispitanika (48,1 %) je odgovorilo „Ne“, 22 ispitanika (40,7 %) je odgovorilo „Da“, dok šest ispitanika nije odgovorilo na pitanje. Ispitanici koji su odgovorili da postoje razlike u uspjehu navode da su uglavnom rezultati bolje danas nego na početku njihove karijere, sve više učenika ostvaruje odličan i vrlo dobar uspjeh, sve više ih upisuje srednju školu te da današnji učenici uspješnije usvajaju nastavni sadržaj (sl. 28).



Sl. 28. Promjene uspjeha romskih učenika u obrazovnim ustanovama Međimurske županije na početku karijere ispitanika i danas

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

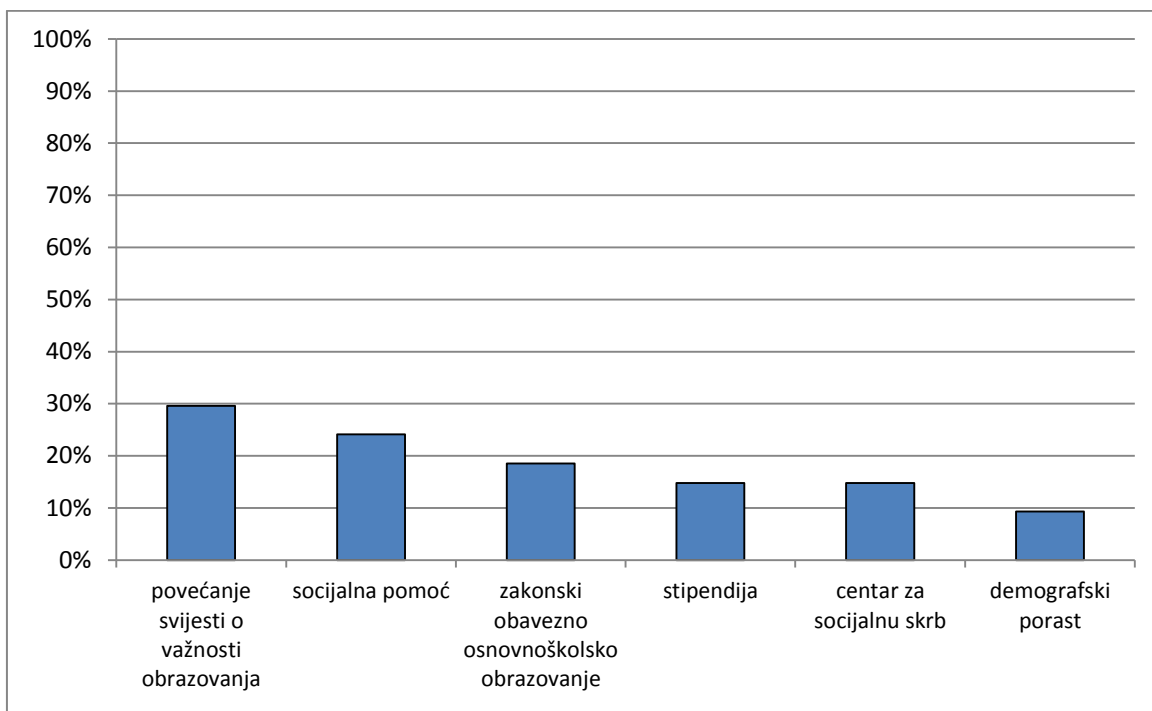
Na pitanje: „Postoje li razlike u uspjehu (školskim ocjenama) između djevojčica i dječaka romske nacionalne manjine ili uspjeh ne ovisi o spolu?“, čak 74,1 % ispitanika je odgovorilo da uspjeh ne ovisi o spolu, dok preostalih 25,9 % ispitanika tvrdi da postoje razlike u uspjehu između spolova. Unatoč činjenici da se u obitelji više brige i pažnje posvećuje dječacima, ispitanici tvrde da su djevojčice pristojnije, bolje uče te su uspješnije od dječaka, no djevojčice češće prekidaju školovanje zbog maloljetničke trudnoće (sl. 29).



Sl. 29. Razlike u uspjehu romskih učenika između spolova u obrazovnim ustanovama Međimurske županije

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

Od 2003. godine Međimurska županija bilježi porast broja upisanih Roma u obrazovne ustanove. Ispitanici kao najznačajniji razlog porasta broja upisanih navode da Romi postaju sve svjesniji da im je obrazovanje potrebno za buduće zaposlenje, što je odgovorilo 29,6 % ispitanika. Sljedeći razlog je dobivanje socijalne pomoći (24,1 %) te „zakonska regulativa kojom Centar za socijalnu skrb prati redovitost dolazaka u školu“ te kažnjava romske obitelji novčanom kaznom u slučaju nedolaska djece u školu. Zakonom određeno „obavezno pohađanje predškole te osnovnoškolskog obrazovanja“ 18,5 % ispitanika smatra razlogom koji je utjecao na povećanje broja upisanih Roma. Stipendije u iznosu oko 500 kn mjesečno razlog su većeg broja upisanih Roma u srednju školu. Također, kao razlozi većeg broja upisanih Roma u obrazovne ustanove navedeni su i „demografski čimbenici“, „besplatni udžbenici, prijevoz, prehrana“ te „želja djece da se obrazuju, zaposle i maknu iz sela“ (sl. 30).

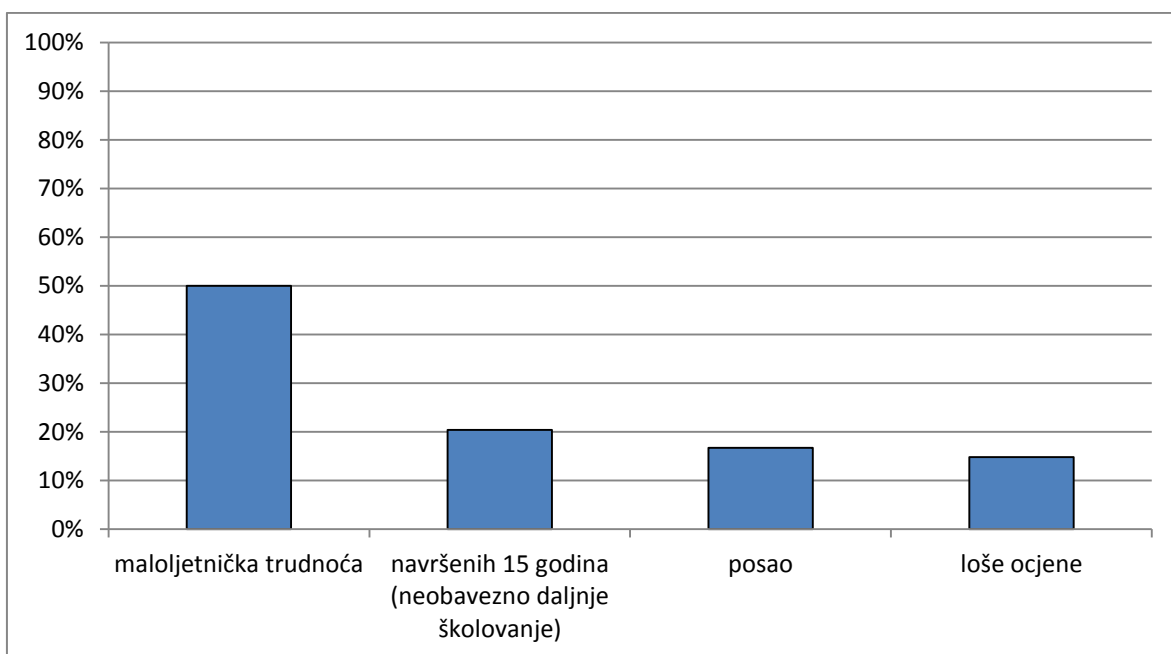


Sl. 30. Razlozi porasta broja upisanih Roma u obrazovne institucije u Međimurskoj županiji od 2003. godine do danas

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

Ispitani uzorak odgojitelja, učitelja i nastavnika o stavovima roditelja učenika romske nacionalne manjine o obrazovanju ima podijeljeno mišljenje, odnosno navedena su 34 (57,6 %) negativna stava te 25 (42,4 %) pozitivnih stavova. Među pozitivnim stavovima ističu se poticanje djece na osnovnoškolski uspjeh i upis u srednju školu, žele da im djeca postanu pismena za razliku od njih, dolaze u školu i zainteresirani su o napretke djece te poštuju profesore. Primijećeno je da je starijim roditeljima obrazovanje manje važno, dok mlađi žele da se djeca obrazuju i da se uspješno zaposle. Među negativnim stavovima ističu se: obrazovanje im je potpuno nebitno, jedina korist od obrazovanja je dobivanje socijalne pomoći, djevojčicama se nameće uloga majke i domaćice, a ne obrazovane osobe, ne dolaze ili rijetko dolaze na informacije i sastanke te ne osiguravaju djeci sav potreban školski pribor.

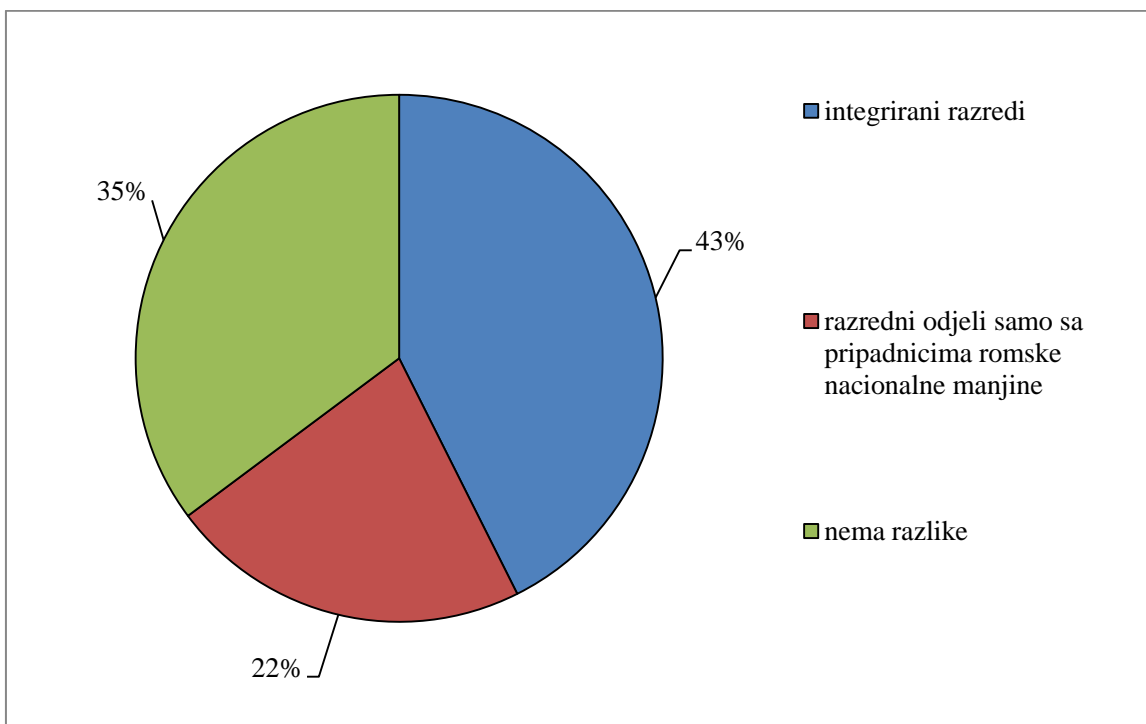
Kao razlozi ispisivanja romske djece iz obrazovnih ustanova navedeni su „maloljetnička trudnoća ili ženidba, brak“ (navodi 50 % ispitanika), dječaci se najčešće ispisuju jer počinju raditi (16,7 %), zatim zbog loših ocjena (14,8 %) te činjenica da učenici s navršениh 15 godina više nisu obavezni polaziti osnovnu školu, nemaju volju, motivacije i interesa za školom i ispisuju se iz škole (20,4 %) (sl. 31).



Sl. 31. Razlozi prekida školovanja romskih učenika u Međimurskoj županiji

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

Najveći dio ispitanika (42,6 %) smatra da romski učenici postižu bolji školski uspjeh u integriranim razredima/skupinama zbog toga što je to poticajna okolina u kojoj brže i lakše uče hrvatski jezik, teže da budu kao i ostali, razvija se osjećaj pripadnosti cjelini, uči se tolerancija na različitost, usvajaju se navike većinske djece te da ostatak razreda pozitivno utječe na njih. Suprotno od navedenoga, 12 ispitanika (22,2 %) smatra da romski učenici postižu bolji školski uspjeh u razrednim odjelima/skupinama samo sa pripadnicima romske nacionalne manjine jer to omogućuje lakše prilagođavanje programa, kriterija i zahtjeva pojedincima te se lakše ujednačava dinamika rada u nastavi, prilagodba metoda i načina rada, a ima više vremena za njihovu kulturu, jezik i ostalo (sl. 32).



Sl. 32. Struktura razreda u kojoj romski učenici postižu bolji uspjeh u Međimurskoj županiji

Izvor: Anketno istraživanje 2018. godine

7. Rasprava

Prema podacima Ureda državne uprave u posljednjih 14 pedagoških godina povećao se broj pripadnika romske nacionalne manjine koji pohađaju predškolsko obrazovanje. Prvi čimbenik koji je utjecao na povećanje jest odluka Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta 2009. godine o sufinanciranju roditeljskog udjela u cijeni predškolskog odgoja svim pripadnicima romske nacionalne manjine i time im je omogućeno da, uz sufinanciranje drugog dijela troškova iz lokalnih proračuna, dječji vrtić bude besplatan. Praksa uvedena 2009. godine provodi se i u aktualnoj pedagoškoj godini, a dokaz tome jest *Obavijest o sufinanciranju roditeljskog udjela u cijeni predškolskog odgoja za djecu pripadnike romske nacionalne manjine u školskoj godini 2017./2018.* Drugi čimbenik povećanja broja polaznika predškolskog odgoja jest odluka Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta 2014. godine u *Pravilniku o sadržaju i trajanju programa predškole* (NN 107/2014) kojom propisuje da je program predškole obvezni program odgojno-obrazovnog rada za svu djecu u trajanju od godinu dana. Provedeno anketno istraživanje potvrdilo je tezu da je uvođenje obaveznog predškolskog odgoja i sufinanciranje cijene dječjeg vrtića utjecalo na povećanje broja romske djece u predškoli.

Uvođenjem obaveznog predškolskog odgoja te sufinanciranjem preostalog dijela cijene dječjeg vrtića povećao se broj polaznika, a samim time i broj institucija i naselja koja omogućuju predškolski odgoj. Do pedagoške godine 2009./2010. samo osam naselja je omogućavalo predškolski odgoj romskom nacionalnoj manjini u Međimurskoj županiji što je predstavljalo materijalni i organizacijski problem u vidu troškova putovanja te vremena utrošenog na putovanje za sve romske pripadnike koji su živjeli u udaljenijim naseljima. Porast broja polaznika predškolskog odgoja od pedagoške godine 2009./2010. zbog sufinanciranja od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta utjecao je na osnivanje novih ustanova u više različitih naselja kako bi se svakom pripadniku romske nacionalne manjine omogućio predškolski odgoj što bliže matičnom selu sa što manjim materijalnim troškovima, organizacijskim teškoćama i utrošenim vremenom za dolazak do vrtića. Do pedagoške godine 2016./2017. broj naselja koja omogućuju predškolski odgoj je porastao sa osam na 18, dok je broj ustanova porastao sa 13 na 27.

Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 87/2008) osnovnoškolsko obrazovanje jest besplatno i obavezno za svu djecu u dobi od šeste do 15. godine, a za svu djecu s većim teškoćama u razvoju do 21. godine života. U 15 godina u Međimurskoj županiji zabilježen je porast upisanih romskih učenika u osnovnoškolsko obrazovanja sa 1048 na 1625 što predstavlja porast za 55 %. Porast je ostvaren postepeno iz godine u godinu, a ispitanici tvrde da je posljedica: povećanja svijesti Roma o važnosti obrazovanja, zakonski obaveznog osnovnoškolskog obrazovanja, demografskih činjenica, povezanosti rada Centra za socijalnu skrb sa obrazovnim ustanovama te primanja socijalne pomoći ukoliko dijete redovito polazi osnovnu školu. Prema podacima Ureda državne uprave broj Roma koji su uspješno završili školsku godinu u Međimurskoj županiji varira iz godine u godinu, primijećeno je smanjenje broja učenika koji nisu s uspjehom završili školsku godinu, dok broj učenika koji su prekinuli obrazovanje opet varira iz godine u godinu.

U Međimurskoj županiji romski učenici polaze srednjoškolsko obrazovanja u sedam različitih srednjih škola. Prema podacima Ureda državne uprave školsku godinu 2004./2005. završila su 42 romska učenika i od tada svake godine se povećavao broj romskih učenika sa uspješnom školskom godinom. Školsku godinu 2016./2017. uspješno je završilo 248 romskih učenika što je drastično povećanje za 490 % u odnosu na školsku godinu 2004./2005.

Najveći broj romskih učenika upisuje i završava trogodišnja strukovna zanimanja koja im omogućuju brza zaposlenja zbog gospodarske situacije i razvoja Međimurske županije, stoga su Graditeljska škola Čakovec i Gospodarska škola Čakovec škole sa daleko najvećim brojem romskih učenika. Značajno povećanje broja romskih učenika u srednjim školama počinje školske godine 2013./2014., te svakom godinom bilježi porast. Čimbenik koji je zasigurno utjecao na povećanje broja romskih učenika u srednjim školama jest stipendiranje učenika pripadnika romske nacionalne manjine sa 300 kuna mjesečno od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja koje je započelo školske godine 2015./2016., a od školske godine 2016./2017. stipendija iznosi 500 kuna mjesečno.

Prema podacima iz anketnog upitnika zaključujemo da su ispitanici potvrdili da je najveći problem/nedostatak obrazovanja Roma upravo jezična barijera, odnosno nedovoljno poznavanje hrvatskog standardnog jezika i latiničnog pisma, zatim slijede nedovoljna podrška, briga i motivacija roditelja, nerazvijene radne navike te nedostatak materijalnih stvari što je posljedica socijalnog statusa roditelja. Navedene probleme utvrdio je i Cvjetićanin (2012) koji je zaključio da su siromaštvo, diskriminacija, nedovoljna pripremljenost za polazak u školu, nepoznavanje jezika te nemotiviranost romskih roditelja čimbenici koji utječu da većina romske djece u Republici Srbiji ne završe ni osnovno obrazovanje.

Kao odgovor na probleme i nedostatke u obrazovanju Roma, ispitanici navode da su ključne mjere koje bi unaprijedile obrazovanje Roma mnogo ranije uključivanje djece u predškolski odgoj, sa tri, četiri ili pet godina, te učenje hrvatskog standardnog jezika od malih nogu. Također, smatraju da je potrebno da Centar za socijalnu skrb vrši jaču kontrolu nad romskim obiteljima, da je potrebno povećanje svijesti i brige kod roditelja te osigurati pribor, besplatni obrok, prijevoz te besplatne izlete. Lapat i Šlezak (2011) su također zaključili da je shvaćanje važnosti obrazovanja kod romske djece i roditelja te želja da im budući materijalni prihodi stećeni na temelju kompetencija iz obrazovanja budu važan pomak u razvoju kolektivne svijesti romske zajednice o važnosti obrazovanja.

Ispitanici smatraju da mlađi roditelji romskih učenika imaju veću svijest o važnosti obrazovanja i potiče djecu na obrazovanja, za razliku od starijih roditelja koji su neškolorani, nepismeni i ne potiču vlastitu djecu na obrazovanje. Navedenu tvrdnju potvrdila je i Tonković (2017) u svom radu, kao i činjenicu da romska djeca koja su bila uključena u neki oblik predškolskog odgoja su spremnija i uspješnija u osnovnoškolskom obrazovanju, te da ne postoje razlike u uspjehu među romskom djecom prema spolu, odnosno da uspjeh ne ovisi o spolu.

U anketnim upitnicima kao najčešći razlozi prekida školovanja navode se maloljetnička trudnoća, prekid obaveznog školovanja nakon navršenih 15 godina te želja za vlastitom zaradom, odnosno posao.

8. Zaključak

Nakon temeljite analize izvora i statističkih podataka, predočavanja kvantitativnih podataka, analize ankete te sinteze, početne hipoteze su potvrđene ili odbačene.

H1 Od pedagoške/školske godine 2003./2004. povećao se broj pripadnika romske nacionalne manjine u obrazovnim ustanovama Međimurske županije.

Prva hipoteza je u potpunosti potvrđena. Prema podacima Ureda državne uprave u navedenom razdoblju povećao se broj pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom obrazovanju sa 272 na 339 (24,6 %), zatim u osnovnoškolskom obrazovanju sa 1048 na 1625 (55,1 %) te u srednjoškolskom obrazovanju sa 42 na 248 (490,5 %). Prema podacima iz anketnog istraživanja možemo potvrditi da je ukupno povećanje broja pripadnika romske nacionalne manjine u obrazovnim institucijama posljedica više čimbenika, a to su povećanje svijesti o važnosti obrazovanja, socijalna pomoć, zakonski obavezno osnovnoškolsko obrazovanje, stipendija, demografski porast te rad Centra za socijalnu skrb.

H2 Uvođenje obaveznog predškolskog odgoja u trajanju od jedne godine utjecao je na povećanje broja pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom odgoju u Međimurskoj županiji.

Prema podacima Ureda državne uprave o broju pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom obrazovanju možemo utvrditi dva razdoblja povećanja broja pripadnika. Prvo razdoblje počinje pedagoške godine 2010./2011. nakon što Ministarstvo donosi odluku o sufinanciranju dječjeg vrtića, dok drugo razdoblje porasta počinje pedagoške godine 2014./2015. što je očito posljedica odluke Ministarstva o obaveznom pohađanju predškolskog odgoja u trajanju od jedne godine. Stoga možemo utvrditi da je druga hipoteza djelomično potvrđena jer uz uvođenje obaveznog predškolskog odgoja, sufinanciranje dječjeg vrtića je također imalo veliki utjecaj na porast broja pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom obrazovanju.

H3 Romski učenici u Međimurskoj županiji danas postižu bolji školski uspjeh nego ranije.

Treća hipoteza je djelomično potvrđena. Prema podacima Ureda državne uprave vidljivo je povećanje ukupnog broja romskim učenika u obrazovanju, ali uzimajući u obzir udio uspješnih učenika, ne primjećuje se bolji školski uspjeh. Primijećeno je smanjenje udjela ponavljača romskih učenika, ali i povećanje udjela prekinutih školovanja. Prema podacima iz anketnog istraživanja, 48 % ispitanog uzorka smatra da ne postoje promjene u uspjehu, dok je 41 % uzorka tvrdilo da postoje promjene u uspjehu. Nekoliko ispitanika je tvrdilo da su promjene negativne, odnosno da danas romski učenici postižu slabiji školski uspjeh, dok je velika većina izjavila da su rezultati danas puno bolji nego ranije, sve je više odličnih i vrlo dobrih učenika te sve više učenika upisuje srednju školu.

H4 Povećanje svijesti roditelja romske djece o važnosti obrazovanja utjecao je na povećanje broja Roma u obrazovanju u Međimurskoj županiji

Prema podacima iz anketnog istraživanja možemo u potpunosti potvrditi četvrtu hipotezu. Kao najučestaliji odgovor na pitanje o razlozima porasta broja upisanih Roma navedeno je povećanje svijesti o važnosti obrazovanja, što je potvrdilo 29,6 % ispitanika.

H5 Romski učenici u Međimurskoj županiji postižu bolji uspjeh (školske ocjene) u homogenim razrednim odjelima/skupinama nego u integriranim.

Posljednja hipoteza je u potpunosti odbačena. Prema podacima iz anketnog istraživanja, 43 % ispitanika smatra da romski učenici postižu bolji školski uspjeh u integriranim razredima, a samo 22 % ispitanog uzorka smatra da su bolji školski uspjesi u homogenim razrednim odjelima.

Popis literature i izvora

Literatura

1. Cvjetičanin, S., Živanović, V., 2012: Zastupljenost romske djece u obrazovnom sustavu Srbije, *Napredak* 153 (1), 53-76
2. Gerin, F., 2017: *Integracija nacionalnih manjina u osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj – primjer Roma u Sisku*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu
3. Habota, L., 2016: *Uloga učitelja u obrazovanju Roma*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu
4. Heršak, E., 1998: *Leksikon migracijskog i etničkoga nazivlja*, Školska knjiga, Zagreb
5. Hrvatić, N., 1996: Romi u interkulturalnom okružju, *Društvena istraživanja* 5 (5-6), 913-933
6. Hrvatić, N., 2000: Odgoj i izobrazba Roma u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 9 (2-3), 267-290
7. Hrvatić, N., Ivančić, S., 2000: Povijesno – socijalna obilježja Roma u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 9 (2-3), 251-266
8. Hrvatić, N., 2011: Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima, *Pedagoška istraživanja* 8 (1), 7-17
9. Hrvatić, N., 2014: *Novi put – novo drom – nove kalja*, Interkulturalni pristup odgoju i obrazovanju Roma u Hrvatskoj, znanstvena monografija, Zagreb – Pitomača
10. Ivanović, J., 2006: Manjinsko obrazovanje u Republici Srbiji: stanje i perspektive, *Pedagoška istraživanja* 3 (2), 215-244
11. Lapat, G., Šlezak, H., 2011: Percepcija učenika Roma o važnosti obrazovanja, *Metodički obzori* 6 (11), 81-93
12. Lapat, G., Vojak, D., Šlezak, H., 2015: *Iz povijesti i sadašnjosti obrazovanja Roma u Hrvatskoj*, Prvi naučni skup s međunarodnim učešćem: Nastava i nauka u vremenu i prostoru, Leposavić: Učiteljski fakultet u Prizrenu - Leposlavić, Republika Srbija, 373-386
13. Marciuš, I., 2016: *Uloga romskih pomagača u nastavi*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu
14. Močinić, S. N., 2006: Nacionalni kurikulum i obrazovanje manjina, *Metodički obzori* 1 (1), 48-63
15. Posavec, K., 2000: Sociokulturna obilježja i položaj Roma u Europi – od izгона do integracije, *Društvena istraživanja* 9 (2-3), 229-250
16. Šlezak, H., 2009: Prostorna segregacija romskog stanovništva u Međimurskoj županiji, *Hrvatski geografski glasnik* 71 (2), 65-81
17. Šlezak, H., 2010: *Demografska i sociokulturna obilježja romske populacije u Međimurju*, Magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu
18. Šlezak, H., 2011: Percepcija učenika Roma o važnosti obrazovanja, *Metodički obzori* 6 (11), 81-93
19. Šlezak, H., 2013: Uloga Roma u demografskim resursima Međimurske županije, *Sociologija i prostor* 51 (1), 21-43
20. Štambuk, M., 2000: Romi u društvenom prostoru Hrvatske, *Društvena istraživanja* 9 (2-3), 197-210

21. Tonković, A., 2017: *Uloga predškolskog odgoja u školovanju i integraciji romske djece*, Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu

Izvori

Popis stanovništva, kućanstava i stavova 2011. godine: Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i materinskom jeziku, www.dzs.hr (20. 6. 2018.)

Popis stanovništva, kućanstava i stavova 2011. godine: Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, www.dzs.hr (20. 6. 2018.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: Stanovništvo prema narodnosti, starosti i spolu, www.dzs.hr (20. 6. 2018.)

Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, Čakovec

Akcijski plan za provedbu nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2015. godine, 2013

[https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Akcijski plan za provedbu NSUR za razdoblje%202013-2015.pdf](https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/Akcijski_plan_za_provedbu_NSUR_za_razdoblje%202013-2015.pdf) (15. 5. 2018.)

Akcijski plan za provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, 2009

<https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/akcijski-plan-za-provedbu-ustavnog-zakona.pdf> (18. 5. 2018.)

Atlas romskih naselja Međimurske županije, 2014

[http://www.hr.undp.org/content/dam/croatia/docs/Research%20and%20publications/social inclusion/UNDP-HR-ATLAS-ROMA-MEDJIMURJE-2014.pdf](http://www.hr.undp.org/content/dam/croatia/docs/Research%20and%20publications/social_inclusion/UNDP-HR-ATLAS-ROMA-MEDJIMURJE-2014.pdf) (18. 5. 2018.)

Bunjac, B., 2008: *Prvi Romi u općini Podturen*

<http://povijest.net/sadrzaj/hrvatska/regionalno/454-prvi-romi-u-opinipodturen.html> (14. 6. 2018.)

Javni poziv polaznicima prvih razreda srednjih škola pripadnicima romske nacionalne manjine za stipendiju Ministarstva znanosti i obrazovanja za školsku godinu 2016./2017.

https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/javni_poziv_polaznicima_1_razreda_srednjih_skola-romske_nac_manjine_2016-17.pdf (13. 7. 2018.)

Javni poziv polaznicima prvih razreda srednjih škola pripadnicima romske nacionalne manjine za stipendiju Ministarstva znanosti i obrazovanja za školsku godinu 2017./2018.

https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/10/4442789-javni_poziv6167320.pdf

(10. 7. 2018.)

Nacionalna strategija za uključivanje Roma do 2020. godine, 2012

http://medjimurska-zupanija.hr/wp-content/uploads/2012/06/Nacrt_Nacionalne_strategije_ukljucivanje_Roma2020.pdf (19. 5. 2018.)

Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine, 2012

<https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/Nacionalna%20strategija%20za%20uključi vanje%20Roma%202013-2020.pdf> (16. 5. 2018.)

Obavijest o sufinanciranju roditeljskog udjela u cijeni predškolskog odgoja za djecu pripadnike romske nacionalne manjine u školskoj godini 2017./2018., 2018

https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2018/OBRAZOVANJE/Nacionalne-manjine/obavijest_o_sufinanciranju_roditeljskog_udjela_u_cijeni_predskolskog_odgoja-romske_nacionalne-manjine-2017_2018.pdf (10. 7. 2018.)

Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole, 2014 (NN 107/2014)

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_107_2081.html (10. 7. 2018.)

Udruga „Romska prava“ Sisak,

<http://www.romismz.info/romska-prava/> (15. 5. 2018.)

Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, 2002

<https://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (20. 5. 2018.)

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html (13. 7. 2018.)

Popis slika, tablica i priloga

Popis slika

Sl. 1. Administrativna podjela Međimurske županije.....	3
Sl. 2. Trase kretanja Roma.....	10
Sl. 3. Romska zastava.....	11
Sl. 4. Prostorni razmještaj Roma po županijama Republike Hrvatske 2011. godine.....	15
Sl. 5. Naselja s najvećim brojem Roma u Međimurskoj županiji 2011. godine.....	17
Sl. 6. Dobno-spolna struktura romskog stanovništva u Republici Hrvatskoj 2011. godine.....	20
Sl. 7. Broj pripadnika romske nacionalne manjine u predškolskom odgoju u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.	27
Sl. 8. Udio romskih učenika po naseljima u ukupnom broju romske djece obuhvaćene predškolskim odgojem od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.	28

Sl. 9. Broj naselja u Međimurskoj županiji koja omogućuju predškolski odgoj od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.	29
Sl. 10. Broj i vrsta odgojne skupine u kojima se odvijao predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.	30
Sl. 11. Broj ustanova koje omogućuju predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.	31
Sl. 12. Broj pripadnika romske nacionalne manjine u osnovnoškolskom obrazovanju u Međimurskoj županiji od 2003./2004. do 2017./2018. školske godine	32
Sl. 13. Udio romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju po naseljima Međimurske županije u razdoblju od 2003./2004. do 2017./2018. školske godine	33
Sl. 14. Broj romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh od 2010./2011. do 2016./2017. školske godine	34
Sl. 15. Udio romskih učenika u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh školske godine 2010./2011.	35
Sl. 16. Udio romskih učenika u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh školske godine 2013./2014.	35
Sl. 17. Udio romskih učenika u Međimurskoj županiji s obzirom na školski uspjeh školske godine 2016./2017.	36
Sl. 18. Broj romskih učenika koji su uspješno završili školsku godinu po srednjim školama Međimurske županije od 2004./2005. do 2016./2017. školske godine	37
Sl. 19. Broj romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije koji su uspješno završili školsku godinu od 2004./2005. do 2016./2017. školske godine	37
Sl. 20. Udio romskih učenika po srednjim školama Međimurske županije koji su uspješno završili školsku godinu od školske godine 2004./2005. do 2016./2017.	38
Sl. 21. Romski učenici u srednjim školama Međimurske županije prema školskom uspjehu od 2010./2011. do 2016./2017. školske godine	39
Sl. 22. Struktura romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh 2010./2011. školske godine	40
Sl. 23. Struktura romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh 2013./2014. školske godine	40
Sl. 24. Struktura romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh 2016./2017. školske godine	41
Sl. 25. Slabosti, nedostaci i problemi u obrazovanju Roma u Međimurskoj županiji	43
Sl. 26. Ključne mjere koje bi unaprijedile obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji/Republici Hrvatskoj	44

Sl. 27. Promjene u ponašanju romskih učenika u obrazovnim ustanovama Međimurske županije na početku karijere ispitanika i danas	45
Sl. 28. Promjene uspjeha romskih učenika u obrazovnim ustanovama Međimurske županije na početku karijere ispitanika i danas	46
Sl. 29. Razlike u uspjehu romskih učenika između spolova u obrazovnim ustanovama Međimurske županije	47
Sl. 30. Razlozi porasta broja upisanih Roma u obrazovne institucije u Međimurskoj županiji od 2003. godine do danas	48
Sl. 31. Razlozi prekida školovanja romskih učenika u Međimurskoj županiji	49
Sl. 32. Struktura razreda u kojoj romski učenici postižu bolji uspjeh u Međimurskoj županiji	50

Popis tablica

Tab. 1. Broj i udio Roma u nacionalnoj strukturi stanovništva Međimurske županije 2011.	16
Tab. 2. Broj Roma u Međimurskoj županiji od 1948. godine do 2011. godine	18
Tab. 3. Demografski pokazatelji romske populacije u Međimurskoj županiji za 2009. godinu	19
Tab. 4. Broj naselja u Međimurskoj županiji koja omogućuju predškolski odgoj od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017..	28
Tab. 5. Broj i vrsta odgojne skupine u kojima se odvijao predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.	30
Tab. 6. Broj ustanova koje omogućuju predškolski odgoj u Međimurskoj županiji od pedagoške godine 2010./2011. do 2016./2017.	31
Tab. 7. Broj romskih učenika u osnovnoškolskom obrazovanju Međimurske županije s obzirom na školski uspjeh od 2010./2011. do 2016./2017. školske godine	33
Tab. 8. Broj romskih učenika u srednjim školama Međimurske županije s uspješno završenom školskom godinom, neuspješnom školskom godinom i broj prekinutih školovanja po godinama od školske godine 2010./2011. do 2016./2017.	38

Popis priloga

Prilog 1: Anketni upitnik

Prilog 2: Broj romske djece u predškolskom odgoju po naseljima od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.

Prilog 3: Broj romske djece u srednjoškolskom obrazovanju po obrazovnim institucijama od školske godine 2004./2005. do 2016./2017.

Prilog 4: Pisana priprema za sat

Upitnik za odgojitelje/razrednike

Ovaj upitnik namijenjen je za odgojitelje, učitelje i profesore koji su bili u ulozi razrednika/odgojitelja pripadnicima romske nacionalne manjine. Rezultati provedenih istraživanja koristit će se za diplomski rad: „Analiza obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji od 2000. do 2017. godine“. Podaci se prikupljaju kako bi se preispitalo trenutno stanje, donijeli zaključci o dosadašnjim problemima te prijedlozi o mogućem napredovanju obrazovanja Roma. Upitnik je anonimn i dobrovoljan.

Unaprijed zahvaljujem na suradnji,

Hrvoje Vadlja, student Geografskog odsjeka, PMF, Zagreb

1. Koliko godina radite u vrtiću/školi? _____
2. Koliko ste godina bili razrednik/odgojitelj pripadnicima romske nacionalne manjine?

3. Je li bilo riječ o miješanim razrednim odjelima/skupinama ili se radi o razrednim odjelima/skupinama koje su činili samo pripadnici romske nacionalne manjine?

4. Po Vašem iskustvu/mišljenju, koje su slabosti, nedostaci i problemi u obrazovanju Roma?

5. Navedite nekoliko ključnih mjera koje bi po Vašem mišljenju unaprijedile obrazovanje Roma u Međimurskoj županiji/Republici Hrvatskoj.

-
-
6. Postoje li razlike u ponašanju romskih učenika u obrazovnim institucijama na početku vaše karijere i danas? Ako postoje, opišite neke primjere.

7. Postoje li razlike u uspjehu (školskim ocjenama) romskih učenika na početku vaše karijere i danas?

8. Postoje li razlike u uspjehu (školskim ocjenama) između djevojčica i dječaka romske nacionalne manjine ili uspjeh ne ovisi o spolu?

9. Od 2003. godine Međimurska županija bilježi porast broja upisanih Roma u obrazovne institucije. Navedite razloge koji su po Vašem mišljenju utjecali na porast broja upisanih Roma.

10. Prema Vašem iskustvu odgojitelja/razrednika, opišite stavove roditelja učenika romske nacionalne manjine o obrazovanju.

11. Prema Vašem iskustvu odgojitelja/razrednika, koji su najčešći razlozi zbog kojih Romi ispisuju svoju djecu iz obrazovnih institucija?

12. Prema Vašem iskustvu, postižu li romski učenici bolje rezultate u miješanim razrednim odjelima/skupinama ili u odjelima/skupinama koju su činili samo učenici romske nacionalne manjine i navedite zašto?

Prilog 2. Broj romske djece u predškolskom odgoju po naseljima od pedagoške godine 2003./2004. do 2016./2017.

	03./04	04./05	05./06	06./07	07./08	08./09	09./10	10./11	11./12	12./13	13./14	14./15	15./16	16./17	Ukupno
Orehovica	38	40	36	41	23	26	39	31	36	34	40	33	40	35	492
Mursko Središće	31	40	38	15	15	15	11	30	33	34	35	28	25	28	378
Kotoriba	19	22	38	0	12	9	0	15	12	11	19	13	14	10	194
Macinec	43	38	44	39	52	38	43	32	51	53	44	54	50	54	635
Pribislavec	30	41	38	20	30	24	19	32	37	53	42	48	44	46	504
Mala Subotica	43	39	42	38	29	36	41	33	32	34	34	35	38	50	524
Kuršanec	48	44	39	43	41	42	44	42	39	42	34	36	41	42	577
Lončarevo naselje	20	18	15	12	19	22	20	0	0	0	0	0	0	0	126
Goričan								5	4	7	10	10	7	5	48
Čakovec								9	27	24	20	15	21	20	136
Donji Kraljevec									2	2	3	2	1	1	11
Mačkovec									1	1	2	3	2	1	10
Šandorovec									7	8	13	16	18	18	80
Donji Vidovec										3	0	3	4	3	13
Strahoninec										2	1	1	4	5	13
Donja Dubrava											3	0	0	0	3
Ivanovec												2	2	0	4
Nedeljšće												2	7	4	13
Domašinec														4	4
Štrigova														1	1
Podturen														12	12
Ukupno	272	282	290	208	221	212	217	229	281	308	300	301	318	339	3778

Izvor: Ured državne uprave

Prilog 3. Broj romske djece u srednjoškolskom obrazovanju po obrazovnim institucijama od školske godine 2004./2005. do 2016./2017.

	04./05.	05./06.	06./07.	07./08.	08./09.	09./10.	10./11.	11./12.	12./13.	13./14.	14./15.	15./16.	16./17.	Ukupno
Gimnazija Čakovec	0	0	0	1	1	-	0	1	1	0	0	1	2	7
Graditeljska škola Čakovec	20	22	22	27	38	-	34	43	44	61	71	81	81	544
TIOŠ Čakovec	2	1	1	1	3	-	3	2	3	8	16	18	18	76
Ekonomska i trgovačka škola Čakovec	0	2	4	5	4	-	4	6	4	5	12	29	33	108
Gospodarska škola Čakovec	19	18	18	15	27	-	18	21	20	34	56	58	67	371
Srednja škola Prelog	1	1	2	4	9	-	18	18	18	37	31	36	36	211
Srednja škola Čakovec	0	0	0	0	0	-	0	0	0	0	1	1	11	13
Ukupno	42	44	47	53	82	-	77	91	90	145	187	224	248	1330

Izvor: Ured državne uprave

Prilog 4: Pisana priprema za sat

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVNI SAT GEOGRAFIJE		
Naziv i sjedište škole	Osnovna škola Vladimira Nazora Pribislavec	
Obrazovni program (zanimanje)	Osnovna škola	
Ime i prezime nastavnika	Hrvoje Vadlja	
Datum izvođenja nastavnog sata	8. 4. 2019.	
Naziv nastavne jedinice	Različiti, a jednaki – Romska nacionalna manjina	
Razred	8. razred	
Tip sata	Obrada	
Kompetencije	Ishodi učenja	Zadatci kojima ću provjeriti ishode
1. Geografska znanja i vještine	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati na geografskoj karti porijeklo i smjer kretanja romskog stanovništva - opisati izgled i značenje romske zastave - objasniti značenje jezika i vjere u životu romskog stanovništva te vjersku strukturu Roma u Republici Hrvatskoj - Prepoznati najpoznatiji romski ples, glazbu, instrument te narodnu nošnju -objasniti prostornu rasprostranjenost Roma u Međimurskoj županiji 	<p>Pokaži na geografskoj karti smjer kretanja najbrojnije skupine Roma.</p> <p>Kako izgleda romska zastava te što simbolizira plava boja, zelena boja, a što crveni kotač?</p> <p>Navedi naziv službenog romskog jezika. Navedi naziv jezika kojim govore Romi u Međimurskoj županiji. Objasni važnost vjere u životu Roma te vjersku strukturu Roma u Republici Hrvatskoj</p> <p>Prepoznaj najpoznatiji romski ples, glazbu, instrument te narodnu nošnju</p> <p>Koliko Roma živi u Međimurskoj županiji, a koliko u Republici Hrvatskoj. Navedi i pokaži na geografskoj karti općine sa najveći brojem romskog stanovništva. Navedi i pokaži na geografskoj karti naselja sa više od 500 stanovnika romske populacije.</p>

2. Metodička kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati tekst - voditi bilješke uz pomoć radnog listića
3. Komunikacijska kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - razvijati sposobnost usmenog izražavanja - razvijati vještine aktivnog slušanja nastavnika i drugih učenika - poštovati pravila razgovora
4. Socijalna kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - razvijati vještinu rada u skupini - pridržavati se zadanih pravila i određenog vremenskog okvira - razvijati kritičko mišljenje - razvijati toleranciju i empatiju

TIJEK NASTAVNOG SATA

Etape sata	Cilj etape	Opis aktivnosti učitelja	Opis aktivnosti učenika
Uvod	<p>O najava cilja</p> <p>O poticanje znatiželje</p> <p>O provjera predznanja</p>	<p>Učitelj pozdravlja učenike i postavlja im pitanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Znete li što se obilježava svake godine na današnji dan, 8. 4.? - Imaju li Romi vlastitu državu? - Razlikuju li se Romi od drugih naroda u Republici Hrvatskoj? <p>Najavljuje naslov današnje nastavne jedinice: Ujedinjeni u različitosti – Romska nacionalna manjina</p> <p>Upisuje naslov na ploču</p>	<p>Učenici odgovaraju na pitanje.</p> <p>Očekivani odgovor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Svjetski dan Roma - Ne, Romi predstavljaju narod bez vlastite države - Da, kulturno, vjerski, jezično i društveno drugačiji narod <p>Upisuju naslov nastavne jedinice u bilježnice</p>

Glavni dio sata		Dijeli svakom učeniku Prilog 1. Tekstovi za rad u skupinama te Prilog 2. Radni listić za ispunjavanje	
		Dijeli učenike u 6 skupina, te svakoj skupini daje zadatak i upute za rad. Vrijeme predviđeno za rad u skupinama je 10 minuta.	Svaka skupina dobiva zadatak i upute za rad te ispunjavaju svoj dio tablice.
		Svaka skupina dobiva tekst koji analiziraju, izdvajaju najbitnije što će prezentirati ostatku razreda, te ispunjavaju dio radnog listića vezan za njihov tekst	
		Poziva jednog učenika iz prve skupine da prezentira rad skupine.	Jedan učenik iz prve skupine prezentira rad skupine.
		Uz pomoć PowerPoint prezentacije prikazuje romsku zastavu.	
		Poziva drugog učenika iz prve skupine da na geografskoj karti pokaže mjesto porijekla Roma te smjer kretanja od Indije do Republike Hrvatske.	Drugi učenik na geografskoj karti prikazuje tražene pojmove.
		Poziva trećeg učenika iz prve skupine da prezentira rješenja za radni listić.	Treći učenik iz prve skupine prezentira rješenja za radni listić.
			Svi učenici upisuju rješenja u radni listić
		Poziva jednog učenika iz druge skupine da prezentira rad skupine.	Jedan učenik iz druge skupine prezentira rad skupine.
		Poziva dvojicu učenika iz druge skupine da pročitaju tekst, ali na romskom jeziku.	Dvojica učenika prevode i čitaju navedeni tekst na romskom jeziku.
	Poziva učenika iz druge skupine da prezentira rješenja za radni listić.	Učenik iz druge skupine prezentira rješenja za radni listić.	
		Svi učenici upisuju rješenja u radni listić	
	Poziva jednog učenika iz treće skupine da prezentira rad skupine.	Jedan učenik iz treće skupine prezentira rad skupine.	
	Pokazuje na geografskoj karti najpoznatije katoličko romsko hodočašće Les Saintes Maries de la Mer.	Pronalaze na geografskoj karti navedeno hodočašće.	
	Poziva učenika iz treće skupine da prezentira rješenja za radni listić.	Učenik iz treće skupine prezentira rješenja za radni	

		<p>Poziva jednog učenika iz četvrte skupine da prezentira rad skupine.</p> <p>Poziva jednog učenika iz skupine da u nekoliko rečenica opiše svoju vlastitu obitelj.</p> <p>Poziva učenika iz skupine da prezentira rješenja za radni listić.</p> <p>Poziva jednog učenika iz pete skupine da prezentira rad skupine.</p> <p>Uz pomoć PowerPoint prezentacije pušta najpoznatiju romsku glazbu.</p> <p>Ukoliko netko od romskih učenika zna plesati njihov tradicionalni ples, zamoli ih da pokažu ostatku razreda.</p> <p>Poziva učenika iz skupine da prezentira rješenja za radni listić.</p> <p>Poziva jednog učenika iz šeste skupine da prezentira rad skupine.</p> <p>Poziva jednog učenika iz skupine da na geografskoj karti Međimurske županije pokaže gradove, općine i naselja koja se ističu po brojnosti romske populacije.</p> <p>Poziva učenika iz skupine da prezentira rješenja za radni listić.</p> <p>Učitelj objašnjava te naglašava poantu i smisao ovog nastavnog sata, a to jest: „Različiti, a jednaki”.</p>	<p>listić.</p> <p>Svi učenici upisuju rješenja u radni listić</p> <p>Jedan učenik iz četvrte skupine prezentira rad skupine.</p> <p>Jedan učenik iz skupine u nekoliko rečenica opisuje svoju obitelj.</p> <p>Učenik iz četvrte skupine prezentira rješenja za radni listić.</p> <p>Svi učenici upisuju rješenja u radni listić</p> <p>Jedan učenik iz pete skupine prezentira rad skupine.</p> <p>Aktivno slušaju te kroz razgovor utvrđuju koje instrumente najviše sviraju Romi.</p> <p>Ukoliko netko zna plesati tradicionalni romski ples, prezentira ga ostatku razreda.</p> <p>Učenik iz pete skupine prezentira rješenja za radni listić.</p> <p>Svi učenici upisuju rješenja u radni listić</p> <p>Jedan učenik iz šeste skupine prezentira rad skupine</p> <p>Jedan učenik na geografskoj karti pokazuje navedene gradove, općine i naselja.</p> <p>Učenik iz šeste skupine prezentira rješenja za radni listić.</p> <p>Svi učenici upisuju rješenja u radni listić</p>
--	--	--	---

Završni dio sata	<ul style="list-style-type: none"> o primjena naučenog o formativno vrednovanje 	Metodom razgovora usmeno ponavljanje naučenog znanja.	Usmeno odgovaraju na pitanja i na geografskoj karti pokazuju tražene pojmove.
-------------------------	---	---	---

**Plan školske ploče
- PP prezentacija**

Nastavne metode: metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda rada s tekstem,

Oblici rada: frontalni rad, rad u skupinama,

Nastavna sredstva i pomagala: atlas, ploča, zidna karta Europe, zidna karta Međimurja, LCD projektor, računalo

Popis literature i izvora za učitelja/nastavnika

Šlezak, H., 2010: *Demografska i sociokulturna obilježja romske populacije u Međimurju*, Magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu
 Hrvatić, N., Ivančić, S., 2000: Povijesno – socijalna obilježja Roma u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 9 (2-3), 251-266
 Posavec, K., 2000: Sociokulturna obilježja i položaj Roma u Europi – od izгона do integracije, *Društvena istraživanja* 9 (2-3), 229-250

Popis priloga (koji nisu upisani u nastavna sredstva i pomagala)

Prilog 1. Tekstovi za rad u skupinama

Skupina 1: Porijeklo Roma

Romi predstavljaju zajednicu naroda bez vlastite države te su rasprostranjeni po čitavom svijetu. Po prvi put spominju se u Europi na prostoru današnje Grčke, a tijekom vladavine Osmanskog Carstva širili su se jugoistočnom Europom. Širenjem Osmanskog Carstva u unutrašnjost Europe, širilo se i romsko stanovništvo. Prvi Romi na prostor današnje Hrvatske došli su kao dio najbrojnije skupine koja je u Europu pristigla iz Indije preko Male Azije i jugoistočne Europe. Prvi spomen Roma u Međimurju bio je 1688. godine u Legradu, koji je danas dio Podravine, kada je kršteno dijete „ciganskog“ vojvode Ivana. Nakon ukidanja ropstva u Rumunjskoj počela su doseljavanja velikih romskih skupina uglavnom na područja Međimurja i Podravine te su pripadali romskoj skupini Koritara, a govorili su *ljimba d'bjaš*, arhaičnim dijalektom rumunjskog jezika. Porijeklo, selidbe i putovanja Roma simbolizirana su u njihovoj zastavi u obliku kotača, neba i travnate livade. Zastava se sastoji od plave boje u gornjem dijelu i zelene boje u donjem, a u sredini se nalazi crveni kotač. Zelena boja simbolizira nepregledne ravnice kojima lutaju, plava boja otvoreno nebo, dok crveni kotač predstavlja migracije Roma.

Skupina 2: Jezik

Romi u Republici Hrvatskoj govore dvojezično, svojim romskim jezikom, ali i jezikom većinskoga naroda – hrvatskim standardnim jezikom. Romski jezik nije univerzalan

jezik kojim govore svi Romi u svijetu, već ima mnogo dijalekata i povezan je s lokalnim jezicima. Osnovica jezika dolazi iz sjeverne Indije te se svrstava u indoarijsku skupinu jezika. Službeni romski jezik Romani chib. Jezik *Romani chib* u Republici Hrvatskoj koriste pripadnici islamske skupine u Istri, Zagrebu i Primorju. U Međimurskoj županiji najveći broj Roma govori *ljimba d'bjaš* ili bajaški. Skupine Roma unutar Međimurske županije, iz različitih naselja, ne razgovaraju na univerzalnom dijalektu te se vrlo često međusobno ne razumiju.

Skupina 3: Vjera

Romsko vjerovanje je najprije bilo monoteističko te su vjerovali u boga o Del koji je predstavljao izvor dobra te o Bengha kao izvor zla. Najpoznatije katoličko romsko hodočašće je Les Saintes Maries de la Mer gdje se štuje Crna Sara. Doseljavanjem u Europu započinje proces evangelizacije Roma. Vjera je važan dio života Roma te je sastavni dio njihovog načina života, odnosa prema školi i integriranja u socijalnu zajednicu. Poznato je vjerovanje Roma u magiju, ali u pravilu prihvaćaju vjeru zemlje u kojoj žive. Migracijama od Indije do Europe, Romi su se prilagođavali prostorima koje su prolazili i nastanjivali. Vjerska struktura Roma je vrlo heterogena. Romi su i katolici, muslimani, pravoslavci i protestanti. Tradicionalna romska vjerovanja imaju elemente svih velikih svjetskih religija. Institut Ivo Pilar proveo je istraživanje i utvrdio da je najveći broj Roma u Republici Hrvatskoj rimokatoličke vjeroispovijesti (41,9 %), zatim slijedi islamska vjeroispovijedi (27,7 %), a manje ih je pravoslavne vjeroispovijedi (15,6 %).

Skupina 4: Obitelj

Romska obitelj je tradicionalno patrijarhalna u kojoj dominantnu ulogu imaju muškarci, dok je ženina uloga vezana uz djecu i kuću. Većini Roma veću važnost predstavlja običajni brak nego formalni crkveni ili civilni. Običajni brak sklapa se obredom u obitelji i priznaju ga obitelj i romska zajednica. Romi stupaju u brak mnogo ranije nego ostalo stanovništvo. Romkinje se udaju između 15. i 18. godine, a muškarci između 17. i 20. godine. Zbog ranog ulaska u brak, djevojčice često prekidaju obrazovanje, a o obitelji se brine majka. Razlozi vrlo ranog ulaska u brak su čuvanje djevojčica od rizika silovanja, pomoć u kući, čuvanju djece, loši financijski uvjeti te diskriminacija.

Skupina 5: Kultura

Romi su autori brojnih umjetničkih djela u plesu, glazbi, slikarstvu i kiparstvu. Središnji pojam romske kulture i umjetnosti je sreća. Svoj kulturni identitet gradili su kroz glazbu, ples, književna djela. Romski plesovi imaju bogatu tradiciju. Najpoznatiji romski ples je ples zmije, dok je violina najpoznatiji romski glazbeni instrument. Osim violine Romi najviše sviraju harmoniku, bubanj, cimbuće, tambure te gitaru. Karakteristične su romske proslave uz pregršt instrumenata na svadbama, krštenjima, imendanima te raznim praznicima. Romi su poznati kao dobri kipari, slikari, a najčešće stvaraju djela iz drveta, metala i tekstila. Zbog potrebe za dokumentiranjem kulturne baštine, 1991. godine, u Brnu je otvoren Muzej romske kulture u kojemu su prikupljeni i dokumentirani razni materijali iz romske kulture.

Skupina 6: Prostorna rasprostranjenost Roma u Međimurskoj županiji

Udio Hrvata u Međimurskoj županiji je 95,2 %. Druga po brojnosti skupina stanovništva u Međimurskoj županiji su Romi, sa 4,49 %. Od ukupno 16 975 Roma u Republici Hrvatskoj, u Međimurskoj županiji ih živi 5107, odnosno 30,08 % svih Roma u RH. Riječ je o službenim podacima sa popisa stanovništva 2011. godine, dok neslužbeni podaci govore da je broj i udio romskog stanovništva u Republici Hrvatskoj i Međimurskoj županiji zasigurno veći. Prema podacima iz 2011. godine, najveći broj Roma u Međimurskoj županiji živi u općini Nedelišće (1239), zatim u Gradu Čakovcu (1039), općini Maloj Subotici (694) te u općini Pribislavec (608). Što se tiče udjela

Roma po općinama i gradovima, posebno se ističu Pribislavec sa 19,39 % romskog stanovništva, Orehovica sa 18,29 %, Mala Subotica sa 12,79 % te Nedelišće sa 10,35 % Roma. Naselja sa više od 1 000 stanovnika romske populacije su Kuršanec i Parag, više od 500 Roma živi u Pribislavcu i Piškorovcu, više od 300 u Kotoribi i Orehovici, dok manje od 300 ih ima u Gornjem Kuršancu, Goričanu, Kvitrovcu, Lončarevu, Sitnicama i Hlapičini.

Prilog 2. Radni listić za ispunjavanje

Prvi Romi na prostor današnje Hrvatske došli su kao dio najbrojnije skupine koja je u Europu pristigla iz _____ preko _____ i _____.

Velike romske skupine na područja Međimurja i Podravine pripadaju romskoj skupini _____, a govore _____, arhaični dijalekt rumunjskog jezika.



_____ boja simbolizira nepregledne ravnice kojima lutaju, _____ boja otvoreno nebo, dok _____ predstavlja migracije Roma.

Osnovica romskog jezika dolazi iz _____ te se svrstava u indoarijsku skupinu jezika.

Službeni romski jezik je _____ te ga u Republici Hrvatskoj koriste pripadnici islamske skupine u Istri, Zagrebu i Primorju.

U Međimurskoj županiji najveći broj Roma govori _____ ili _____.

Najpoznatije katoličko romsko hodočašće je _____ gdje se štuje _____.

Najveći broj Roma u Republici Hrvatskoj je _____ vjeroispovijesti (41,9 %), zatim slijedi _____ vjeroispovijedi (27,7 %), a manje ih je _____ vjeroispovijedi (15,6 %).

Navedi razloge ranog ulaska romkinja u brak:

Najpoznatiji romski ples je _____, dok je najpoznatiji romski glazbeni instrument _____.

_____ godine, u Brnu je otvoren _____ u kojemu su prikupljeni i dokumentirani razni materijali iz romske kulture.

Od ukupno 16 975 Roma u Republici Hrvatskoj, u Međimurskoj županiji ih živi _____

_____, odnosno 30,08 % svih Roma u Republici Hrvatskoj, te su _____ po brojnosti skupina stanovništva u Međimurskoj županiji, sa 4,49 %.

Najveći broj Roma u Međimurskoj županiji živi u općini _____ (1239), zatim u Gradu _____ (1039), općini _____ (694) te u općini _____ (608).

Naselja sa više od 1 000 stanovnika romske populacije su _____ i _____.

Potpis mentora: _____